

Treball Final de Grau en Història

**La Diputació del General de Catalunya
(1289 – 1516):
Una aproximació historiogràfica**

Nom: Joel Molina Gallegos

Tutor: Pere Ortí Gost

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	3
1.1 Tema del treball i motivacions principals	3
1.2 Objectiu del treball i metodologia	5
1.3 Estructuració del treball i limitació cronològica	5
1.4 Breu història de la Diputació del General	7
2. FONTS DOCUMENTALS	10
3. LA DIMENSIÓ POLÍTICA	12
3.1 La historiografia tradicional.....	12
3.2 La nova historiografia de principis de segle XX	19
3.3 La historiografia <i>post-franquista</i>	26
3.4 La Guerra civil catalana 1462-1472	27
3.5 Conclusions.....	29
4. LA DIMENSIÓ INSTITUCIONAL	31
4.1 Historiadors clàssics del dret català	31
4.2 Els historiadors actuals del dret.....	35
4.3 Conclusions.....	39
5. LA DIMENSIÓ FISCAL I FINANCERA	42
5.1 Els autors principals.....	44
5.2 El mite de l'origen de la Diputació del General de Catalunya	51
5.3 Conclusions.....	53
6. CONCLUSIONS GENERALS	55
7. BIBLIOGRAFIA	61

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Tema del treball i motivacions principals

*“ Per quant los Deputats de Cathalunya tenen tota pleníssima potestat e grandíssima preheminència, porrogatives en lo fet de les generalitats. **Perçò, dignament, poden ésser comparats e reputats com ha grans Magistrats dels quals les lleys romanes fan tanta menció, car en dit fet de las generalitats ha plagut als Senyors Reys hagen tant poder com la Magestat del Senyor rey, e tant com la Cort del Dit Priniçipat e tres brasos de aquella. E, per alguna evidència de les dites preheminències, és estatuït que tots los officials així reals com ecclesiàstichs e de barons presten jurament**”¹, Antoni Llobart.*

Abans de començar de presentar el treball pròpiament dit, crec convenient explicar les meves motivacions a l'hora d'haver triat aquest tema. Si he de ser sincer l'estudi de la Diputació del General de Catalunya no entrava dins els meus “possibles” treballs que em vaig plantejar quan intentava decidir quin Treball Final de Grau seria l'ideal per a mi. La idea inicial que vaig plantejar al meu tutor era la de realitzar un treball sobre fiscalitat medieval. Era un tema que havia tractat l'últim any, i em va semblar molt interessant descobrir com des del punt de vista de l'estudi de la fiscalitat, que fins aquell moment desconeixia completament, es podia ajudar aclarir i a la vegada a formular noves investigacions.

Per tant, vaig creure que fer un treball relacionat amb la fiscalitat, i si podia ser sobre la fiscalitat pública, resultaria quelcom interessant. El meu director de treball, el doctor Pere Ortí però, em va plantejar diferents problemàtiques que em podrien sorgir si em decidia per fer el treball sobre fiscalitat i em va proposar que en comptes de fer un estudi sobre la fiscalitat pública, m'enfoqués més aviat en una institució eminentment fiscal, com ho era la Diputació del General, i més concretament, acotar el treball des de l'origen de la institució fins a la mort de Ferran el Catòlic al 1516, és a dir, fins a la unificació de les corones de Castella i Aragó.

Aquest treball per tant, pretén ser un estat de la qüestió de la Diputació durant la seva primera etapa, és a dir, des de la gènesi fins a la seva consolidació a finals del segle XV principis del XVI.

¹Antoni Lombart “ *Memorial Llobart*”, segle XV. Transcripció de Isabel Sánchez de Movellán Torrent a “*La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*”, Barcelona, 2004.

Al iniciar la recerca bibliogràfica, em vaig adonar ràpidament que la Diputació del General, per contra del que creia en un principi, va resultar ser una institució cabdal en la història de Catalunya i una de les “*institucions més significatives i més originals del context europeu*”, tal i com la defineix Maria Teresa Ferrer i Mallo².

La Generalitat va ser una institució sorgida al segle XIV, i que tenia com a funció principal la recaptació i la gestió dels capítols de donatiu aprovats durant les Corts per a finançar els diferents conflictes bèl·lics que la Corona d'Aragó va tenir durant la baixa edat mitjana.

Tot i ser una institució d'origen fiscal, ràpidament la Diputació va anar aconseguint cada vegada més protagonisme polític, què va culminar amb la confortació contra la monarquia durant la Guerra Civil catalana del segle XV. La Diputació ha estat estudiada sovint, conjuntament amb altres institucions, com a un organisme que defensava les llibertats i les constitucions democràtiques enfront la monarquia Trastàmara. Aquestes investigacions les hem d'agrupar dins els debats d'història política que sorgeixen ja al segle XIX, i que van servir com a punta de llança per a futures investigacions, que refutarien les tesis nacionalistes per anacròniques.

Tot i la seva importància, la Diputació del General va restar molt de temps sense ser estudiada amb profunditat, tal i com denunciava Antonio de la Torre en el seu discurs a la “*Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona*” l'any 1923, i del que parlarem més endavant. Fins aquell moment els únics treballs, eren estudis parcials disgregades en diferents obres, i no va ser fins a Ignacio Rubio i Cambronero i la seva tesi doctoral *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV y XVI* (1950) que no hi hagué un estudi que pretenia ser un punt de partida per a les investigacions futures. Aquesta tesi, tot i referir-se en als segles XV i XVI, dedica una part molt important i valuosa als estudis realitzats sobre la creació de la Diputació al segle XIII i XIV i que esdevindran la base per a futurs historiadors, com la pròpia Maria Teresa Ferrer i Mallo, Tomàs de Montagut i Isabel Sánchez de Movellán i Torent, etc. Autors que aniré citant al llarg d'aquest treball, i que han esdevingut autors de referència pels seus estudis recents sobre la Diputació del General.

² FERRER I MALLOL, M.T (Dir.). *Història de la Generalitat de Catalunya: Dels orígens medievals a l'actualitat*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2011, p.9

1.2 Objectiu del treball i metodologia

Com el propi nom del treball indica, “Una visió historiogràfica”, el treball pretén ser un estat de la qüestió de la Diputació del General de Catalunya durant la seva primera etapa, tal i com he comentat abans.

L’objectiu principal del treball és realitzar una recerca bibliogràfica relacionada amb la Diputació i posar de manifest les diferents línies d’investigació que han existit relacionades amb el tema.

Per tant, com a fil conductor del treball i per poder dur a terme correctament la realització de l’estat de la qüestió m’he plantejat la pregunta següent:

- Com ha evolucionat els estudis de la Diputació del General al llarg del temps i quines han estat les temàtiques i les línies d’investigació principals d’aquests estudis?

Quan em vaig fer aquesta pregunta vaig veure que les investigacions de la Diputació es podien classificar en tres blocs. Aquests tres blocs són les temàtiques principals en les que he agrupat les diferents investigacions que s’han realitzats de la Diputació, i en cada un d’aquests blocs he intentat sintetitzar tota la informació que he anat compilant, basant-me sobretot en els autors principals, línies d’investigació i corrents historiogràfics.

Cada bloc, però, tindrà les seves dificultats i els seus matisos, pel que he anat adaptant el contingut a mesura que anava aprofundint més en cada un dels temes.

1.3 Estructuració del treball i limitació cronològica

Abans de començar el treball pròpiament dit, he dedicat un punt on de manera breu he presentat les fonts documentals més utilitzades alhora d’estudiar la Diputació del General, tot i que aquest és un treball bibliogràfic em sembla pertinent, encara que sigui de manera breu, comentar les fonts que els autors al llarg dels anys han utilitzat.

Com he dit en l’apartat anterior, el treball ha quedat estructurat en tres grans blocs, que coincidiran amb les línies d’investigació principals que he establert per classificar les temàtiques d’estudi de la Diputació.

Tot i que en un principi vaig voler estructurar el treball de forma cronològica, és a dir, dividir el treball segons l’etapa històrica en que s’havia realitzat l’estudi, finalment vaig optar per tractar el treball de forma temàtica, i detallar aquestes particularitats en cada bloc per separat.

La divisió per tant, ha quedat classificada de la següent manera:

1. **La Dimensió Política:** En aquest bloc he sintetitzat tots aquells estudis que han tingut a veure amb la dimensió política de la Diputació del General. La Diputació del General al llarg de la seva història ha protagonitzat diferents moments de gran rellevància política, durant l'època baix medieval, un dels moments més importants a nivell polític va ser la Guerra Civil entre les forces monàrquiques i la Diputació del General, i que un cop acabada la guerra establir al Principat un nou equilibri de forces. A més, dins el bloc, no només he parlat dels treballs referents a la història política, sinó també aquells que tinguin un objectiu "polític" de la Diputació.
2. **La Dimensió Institucional:** En el segon bloc, m'he centrat sobretot en totes aquelles investigacions jurídiques relacionades amb la Diputació del General. Tot i que els estudis relacionats amb el dret i funcionament institucional ja existien des del segle XVIII, no serà fins a finals del segle XIX, i sobretot a mitjans del segle XX que començaran a publicar-se nous treballs, que analitzin de forma rigorosa tot l'aparell institucional de la Generalitat. És per tant, un dels aspectes més estudiats al llarg del temps, i que han contribuït en gran mesura al coneixement idiosincràtic de la Diputació.
3. **La Dimensió Fiscal i Financera:** L'estudi de la fiscalitat a través de la Diputació del General és una de les línies d'investigacions més actuals, i de les que queden sense cap mena de dubte un gran camí per recórrer. És també el tema que volia dedicar en un principi aquest treball, i que considero que pot aportar molta informació referent a la Diputació que fins ara desconexíem i a la vegada aportar nous punts de vista de la informació que coneixem.

A final de cada bloc hi ha un anàlisi a mode de conclusió on he intentat respondre la pregunta plantejada al principi de manera específica, i a la vegada intentar plantejar noves qüestions, o problemes no resolts.

Per acabar el treball hi ha la conclusió i la bibliografia corresponent. En la conclusió he realitzat un anàlisi general, així com les meves conclusions de forma més personal.

La limitació cronològica del treball ha quedat fixada des de l'any 1289 fins al 1516. Aquesta limitació es correspon amb els anys que van des dels antecedents de la Diputació del General com a comissions temporals durant les Corts de Montsó, fins a la mort de Ferran el Catòlic l'any 1516. La decisió d'acotar el treball en aquestes dates es deu bàsicament per dues raons: La primera és la gran durada que té aquesta institució en el temps, pel que havia de limitar el marc cronològic. La segona raó, és per què en aquesta primera etapa de la Diputació apareixen molts elements interessants i poc estudiats si ho comparem amb altres etapes, com ho són la Guerra dels Segadors de 1640 i la Guerra de Successió de 1714. Aquests elements són, per posar alguns exemples, els estudis relacionats amb l'origen de la Diputació, que varia segons qui o quan es produeix; la formació d'un cos jurídic que va evolucionant a través dels anys; el debat polític que s'enceta entre institucions catalanes i monarquies, que sorgeix precisament durant aquesta etapa; o el naixement de la fiscalitat d'estat i la seva relació amb la Diputació. Aquests són un dels molts aspectes pels quals hem vaig decidir limitar el marc cronològic del treball a l'Edat Mitjana.

1.4 Breu història de la Diputació del General

Les Diputacions sorgides a la Corona d'Aragó són un cas estrany en les monarquies baix medievals, i han estat el centre d'investigacions de molts historiadors per comprendre millor el seu funcionament i la seva funció específica en el conjunt del territori. Aquest resum és per tenir clara la seva història, encara que sigui de manera introductòria, ja que durant el transcurs del treball aniré comentant dates i moments històrics que sense un coneixement històric previ pot resultar confús per al lector.

Origen

Si ens centrem en la Diputació del General de Catalunya, observem que es tracta del resultat d'un procés gradual que es va iniciar a la darreria del segle XIII i principis del segle XIV.

La Diputació fou inicialment unes comissions temporals per recaptar tributs designades per les Corts. És a les Corts de Montsó de 1289 que trobem el gènesi del que més tard seria la Diputació del General. En aquestes Corts es nomena una comissió representativa dels braços amb la missió de recaptar el donatiu concedit al monarca, és per tant la primera vegada que es reconeix explícitament un organisme amb certa autonomia financera.

Aquesta nova "institució" va evolucionar ràpidament, i a les Corts de Cervera de 1359, a causa del

conflicte bèl·lic conegut amb el nom de “La guerra dels dos Peres”³, apareix ja la Diputació, que en els seus inicis continuaria essent temporal, però que a causa de la necessitat d’endeutament amb al venda de censals morts i violaris per aconseguir els subsidis més ràpidament aquesta diputació acabaria esdevenint permanent.⁴

Veiem per tant que a causa d’una necessitat permanent de recaptar el donatiu per finançar les contínues guerres, i per gestionar un deute públic permanent, es va fer necessari la continuïtat de la Diputació del General, i dotar-la d’un cos jurídic. Així mateix, es va pactar la designació de 12 diputats, vuit per el braç militar i sis pels altres dos braços, i els respectius oïdors de comptes, a fi de formar la Diputació del General del Principat de Catalunya com a representació dels tres braços, reial, eclesiàstic i militar (noblesa) reunits en les Corts.⁵

Consolidació

Amb la mort de Martí I conegut com Martí l’*Humà*, s’obre un nou cicle polític a la Corona d’Aragó i al Principat. La vacant produïda per la mort del rei Martí l’*Humà* el 1410 va exigir l’exercici per part de la Generalitat de funcions obertament polítiques per així poder gestionar l’Interregne i la successió al tron, i que va acabar amb el *Compromís de Casp* i l’entrada d’una nissaga estrangera de reis.

La Diputació va assumir el paper de la gestió de la successió, i es consolidà per tant no només com a una institució amb caràcter fiscal sinó que també començarà adquirir i a desenvolupar poders polítics.

Amb la proclamació de Ferran I dit el d’*Antequera*, el primer rei de la dinastia Trastàmara, es va iniciar una ofensiva pactista per part de la Diputació del General.⁷ Tot i que en aquest punt existeix una certa controvèrsia entre els historiadors.

Les Corts de Barcelona de 1413, la Diputació va arrancar importants concessions per consolidar un model de govern paccionat. La Diputació quedarà amb una estructura orgànica molt més definida i detallada, limitant cada vegada més el poder que podia exercir el rei sobre la institució . A més en

³ *La Guerra dels dos Peres*, és un conflicte bèl·lic que va ocórrer entre la Corona de Castella i la Corona de l’Aragó entre 1356 i 1375, i que va enfrontar a Pere el Cruel de Castella amb Pere el Cerimoniós d’Aragó. Es considera dins el context d’aquesta guerra i degut a la dificultat de finançar-se per part de Pere el Cerimoniós, el naixement de la Diputació del General com a institució nascuda de les Corts de Cervera de 1359, com a organisme de recaptació i administració dels subsidis necessaris per a la donació del donatiu al rei.

⁴ FERRER I MALLOL, M.T. (Dir.), *Història de la Generalitat de Catalunya...*, .p.10

⁵ MONTAGUT I ESTRAGUÉS, T. *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya*, Sindicatura de Comptes, Barcelona, 1996, p. 96.

⁷ VICENS VIVES, J. *Notícia de Catalunya*, Editorial Destino, Barcelona, 1954, p.116

aquestes Corts la Diputació assumirà unes funcions netament polítiques, com són vetllar pel compliment de les Constitucions, Usatges i Lleis generals. La Diputació es convertia *de facto* en un important contrapès del poder reial.⁸

El absentisme freqüent dels reis de la nova dinastia -que delegaren l'exercici local del seu poder en lloctinents- fou el rerefons del creixement de les funcions polítiques de la Diputació del General. En reacció contra l'empresonament del primogènit reial Carles de Viana pel seu pare Joan II el 1460, els Braços constituïren un Consell del Principat format pels sis diputats i oïdors del General i una representació paritària dels estaments, que primer fou de 27 membres i després de 54. Reconeguda per la monarquia en la Concòrdia de Vilafranca de 1461, que prohibia l'entrada del rei en el Principat sense autorització del Consell, aquesta Diputació del General reforçada va assumir la direcció política de Catalunya en la Guerra Civil de 1462-1472, un conflicte que va marcar l'apogeu i el punt final de l'embranchida política dels Braços.⁹

Amb la victòria de Joan II i Capitulació de Pedralbes de 1472, es donà per finalitzada la guerra civil. Joan II que havia convocat unes Corts l'any 1469 a Cervera, va fer aprovar noves impositions, diferents de les generalitats, que a partir d'aquell moment quedaren relegades a un segon pla com a font econòmica fonamental per a la monarquia dins de Catalunya, Joan II va consolidar i va incrementar aquesta nova fiscalitat reial al marge de la Diputació del General, gràcies als pactes arribats amb aquesta durant la Capitulació de Pedralbes.

La debilitació de la Diputació enfront de la monarquia va continuar amb l'ascens de Ferran el *Catòlic* al tro, on inicià mesures per tenir un major control en l'elecció dels diputats i oïdors de comptes, i per tant de la Diputació.¹⁰

Fins aquí acaba aquest breu resum, la Diputació però, va continuar durant els dos segles següents, adquirint cada vegada més poder polític, com per exemple durant els episodis de la Guerra dels Segadors del 1640, fins acabar desapareixent al 1714 amb la resta d'institucions i constitucions catalanes.

⁸ SIMON. A. *La Diputació del General als segles medievals i moderns (1359-1714). Una institució clau en el model d'estat pactista català*, Revista del centre d'Estudis Jordi Pujol, núm.11, 2009.

⁹ SOBREQUÉS, S i SOBREQUÉS, J. *La guerra civil catalana del segle XV*, Edicions 62, Barcelona, 1973, vol. I, p. 130.

¹⁰ Una gran part de la informació per fer el resum l'he extret de la pàgina web de la Generalitat, pel que hi ha fragments que són extrets de texts literals d'aquesta pàgina.

<https://www.gencat.cat/generalitat/cat/guia/antecedents/antecedents1.htm>

2. FONTS DOCUMENTALS

Un dels avantatges d'estudiar la Diputació de la Generalitat és que gran part de la documentació la podem trobar en un mateix arxiu, concretament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (d'ara endavant ACA), situat a Barcelona. L'ACA és considerat un dels millors arxius europeus pel que fa a documentació medieval i moderna, i en ell s'hi conserva el fons de la Generalitat de Catalunya que conté documentació de la Diputació del General de Catalunya des del segle XIV fins al 1714.

L'organització del fons queda estructurat de la següent manera¹¹:

	FECHA	NÚMERO
5. GENERALIDAD DE CATALUÑA	s. XIV-1714 (con pergaminos desde 933)	
5.1. Pergaminos		1.739 pergaminos
5.2. Volúmenes		5.912 volúmenes, legajos y cajas
5.3. Papeles		82 legajos, volúmenes y carpetas

Fig. 1. Organització del fons de la Generalitat de Catalunya

Si visitem el *Portal de Archivos Españoles* (PARES), a part de poder veure la documentació digitalitzada, podem veure també una divisió més detallada del fons:

1. Escribania Major	9. Visita Reial
2. Regent de los comptes	10. Judicial
3. Racional	11. Braç Militar
4. Generalitats	12. Comissions nomenades per les Corts
5. Drassanes	13. Vàries
6. Administrador d'esclaus	14. Correspondència del Virrei Compte de Santa Coloma
7. Salaris de l'Audiència	
8. Visita del General	

¹¹ Segons una guia publicada pel Ministeri de Cultura, *Archivo de la Corona de Aragón*, 2008.

El fons de la Generalitat de Catalunya de l'ACA, no és l'únic fons que podem utilitzar per estudiar la Diputació del General, altres fons com el de la Reial Cancelleria o el del Consell de Cent, poden ser consultats en el cas que vulguem aprofundir amb la relació que mantenia la Diputació amb aquestes altres institucions.

Més enllà de la documentació que podem trobar a l'ACA, existeixen altres fons igualment importants, com per exemple el *Llibre de Quatres Senyals del General de Catalunya* o *Constitucions y altres drets de Catalunya*, molt utilitzats pels historiadors del dret, o dietaris com per exemple el *Dietari o Llibre de Jornades de Jaume Safont*¹², escrivà i notari de la Generalitat.

Aquest són un dels exemples de documentació que pot ser consultada per al estudi de la Diputació del General, i que tenim la sort de que una gran part és conservés conjuntament i no es disperses, com malauradament ha passat amb altres fons.

¹² SANS I TRAVÉS, J.M. *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1418) de Jaume Safont*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992.

3. LA DIMENSIÓ POLÍTICA

La “Dimensió Política” és el títol que he optat per aquest primer bloc. L’objectiu d’aquest és presentar els treballs i les investigacions de la Diputació que al llarg dels anys han realitzat els historiadors des d’un punt de vista polític de la institució. El contingut d’aquest bloc no s’ha de relacionar només amb els moviments historiogràfics que s’engloben dins la “història política” ja que aquest no és el propòsit, sinó intentar presentar d’una forma sintètica aquells treballs o estudis relacionats amb la concepció política de la Diputació del General, tant pel que fa l’ús polític de la pròpia institució i que veurem tot seguit, com els estudis sobre política que exercí la institució durant el període de temps que ens hem proposat analitzar.

3.1 La historiografia tradicional

Els primers estudis que tenim de la Diputació del General els trobem dins del moviment cultural i cívic de la Renaixença, i del romanticisme català al segle XIX, hem de tenir present també el clima de la revolució liberal que es vivia a Europa i que va afectar a totes les capes de la societat.

Durant el segle XIX els *historiadors romàntics* van iniciar un procés d’auto-construcció d’una identitat nacional que tenia dos pilars bàsics, la llengua i la reconstrucció d’una història nacional. El que es pretenia era dotar de Catalunya d’una història pròpia, és a dir, diferenciada de la història espanyola, el principi ideològic era senzill. Catalunya ja durant l’edat mitjana (època en que s’estableix el mite de l’origen de la nació catalana) tenia les seves pròpies institucions i constitucions que li atorgaven una sobirania plena i independent. Aquesta sobirania es va perdre amb la Guerra de Successió i calia recuperar-la.¹³

La història política del segle XIX i principis del segle XX pretenia tenir un paper important en la reconstrucció nacional de Catalunya, aquesta idea fins hi tot continua avui dia tal i com ho expressa Jaume Sobrequés, historiador del que parlarem més endavant. “ *Els historiadors tenim una missió: que la comprensió i l’explicació del passat contribueixi a mantenir viva la memòria col·lectiva i que es perfeccioni i es doni una sortida viable a la identitat del poble català*”¹⁴

Tenint present el desig d’alguns historiadors de participar en la reconstrucció nacional, sobretot durant el transcurs del segle XIX i que la Diputació del General és una de les tres institucions més

¹³ BALCELLS, A (ed.). *Història de la historiografia catalana*, Institut d’Estudis Catalans, Barcelona, 2003.

¹⁴ SOBREQUÉS I CALLICÓ, J. *Historiografia catalana: renovació i compromís nacional*, Butlletí de la Societat Catalana d’Estudis Històrics, Núm. XXII, 2011, p.13-30.

rellevants a nivell polític i històric, no és d'estranyar que l'estudi de la Diputació s'emmarqués en aquella època dins la voluntat de donar a conèixer a la societat catalana les institucions perdudes, juntament amb Les Corts i el Consell de Cent, entre d'altres.

Un dels problemes dels estudis realitzats durant el segle XIX, més enllà del mètode històric, i que en algunes ocasions encara recordava a la història-llegenda dels segles XVII i XVIII, era que en les diferents històries generals de Catalunya que es van anar publicant, la Diputació del General quedava pràcticament arraconada dins les investigacions de les Corts Catalanes, com si no hagués tingut una identitat pròpia. Si això li afegim que la història que s'explicava quedava reduïda a la història política i de fets, tenim un bagatge molt pobre pel que fa investigacions sobre la Diputació del General en aquest època.¹⁵

Tot i aquests inconvenients, els autors del vuit-cents van assentar les bases per a investigadors com Antonio de la Torre y del Cerro, Valls i Taberner o Ferran Soldevila, que iniciarien els primers estudis amb els nous paradigmes que començaven a sorgir a Europa, i que deixaven enrere la historiografia vuitcentista.

No existeixen grans estudis de la Diputació del General durant el segle XIX, ja que la majoria de treballs relacionats amb la Diputació queden diluïts dins capítols o parts de les primeres grans obres de la història de Catalunya, que tenen un abast molt més general. Tot i així existeixen autors que van tenir un paper mínimament rellevant en aquest sentit, com són Antoni de Bofarull, Francisco Maspons i Labrós, Pròsper de Bofarull, Manuel de Bofarull, Victor Balaguer, Salvador Bové, Andreu Avel·lí Pi i Arimon i potser els autors més importants, Josep Coroleu i Josep Pella¹⁶. És tracta d'un llistat ampli i heterogeni d'autors, i com a tal no em de caure en l'error d'encabir totes les obres d'aquests autors com a obres amb homogeneïtat historiogràfica parlant, encara que el contingut de les seves obres, pel que fa a la Diputació, no difereixi molt de les unes amb les altres.

Abans de començar a parlar més específicament dels autors esmentats em sembla pertinent parlar **d'Antoni Capmany de Montpalau i de Surís** (1742-1813), que tot i ser un historiador, polític i filòleg del segle XVIII, el seu llibre *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la*

¹⁵ Per posar alguns exemples podem citar *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón* (1860) de Victor Balaguer o *Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña* (1876-1878) de Antoni de Bofarull. Aquestes obres seran tractades més endavant.

¹⁶ DE LA TORRE Y CERRO, A. *Discursos leídos en la real Academia de Buenas Letras de Barcelona: Orígenes de la Deputació del General de Catalunya*, 1923, p.15.

antigua ciudad de Barcelona (1779-1792), serví com a punt de partida per a molts dels historiadors del segle XIX.¹⁷

Veiem que, ja poc després de la desaparició de les institucions catalanes arran del Decret de Nova Planta al 1714, diferents intel·lectuals del època varen començar a estudiar ja la Catalunya pre-drecret. Capmany en el seu llibre *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, ja es refereix a la Diputació, tot i que breument i de poc interès per als investigadors segons De la Torre¹⁸. Rubio i Cambronero, en canvi, aprofundeix més en l'obra de Capmany i en cita diferents fragments que ens pot donar una idea de com els impostos anomenats *generalitats*, temporals en un inici, van acabar per esdevenir permanents.¹⁹

Capmany en la seva obra ens parla també dels antecedents de la Diputació, emmarcades dins els conflictes que la Corona d'Aragó mantenia amb França per la conquesta de Sicília.

Degut a les invasions que patia Catalunya per part de les tropes franceses, les Corts de Montsó de 1289 va anomenar diputats per recaptar impostos, segons Capmany, és en aquest moment quan neix la Diputació del General de Catalunya, “[...] *las Cortes de aquel año, se impuso generos este arbitrio, depositando su recaudación y administración en cierto número de respresentantes nacionales o diputados permanentes, cuyo titulo y oficio dió nombre y origen a la Diputación. Este tribunal de diputados y oidores de cuentas empezó a entrar en ejercicio en virtud de un diploma de don Alonso III, dado en las Cortes de Monzón en 27 de noviembre de 1289*”.²⁰

Capmany a més, també considera aquesta Diputació sorgida al 1289 ja es tractava d'una institució permanent i amb totes les competències bàsiques corresponents de la Diputació, encara que no serà fins mitjans del segle XIV que se li assignaran aquestes funcions tal i com veurem més endavant :

“ Esto fue el origen de los tres Brazos, eclesiástico, militar y real, que formaban el cuerpo permanente de la Diputación, en quien estaba refundida la potestad executriz de las Cortes, el derecho a representar contra la violación de los fueros y las llibertades nacionales, y la recaudación

¹⁷ La seva obra l'hem de situar dins el context del moviment de la Il·lustració. Capmany en aquesta obra pretenia esbossar de manera empírica la història de Catalunya, amb l'objectiu de demostrar que Catalunya, havia estat històricament un territori ric i comercialment actiu, i que amb l'ajuda de la monarquia ho podria tornar a ser. Capmany per tant, no el podem catalogar de “nacionalista” en el sentit més vuitcentista de la paraula, tot i que la seva obra serà utilitzada pels autors romàntics en aquest sentit. Vegis GRAU I FERNÁNDEZ, R. *Un patriota d'altres temps: Antoni de Capmany i la historiografia racionalista*, Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, Núm. XXII, 2011, p.93-112.

¹⁸ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A. *Discursos leídos...*, p.8-9.

¹⁹ RUBIO I CAMBRONERO, I. *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV i XVI*, vol. 1, 1950, p. 49-54.

²⁰ CAPMANY I DE MONTPALAU, A. *Memorias historicas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barceloan*, Madrid, 1779-1792, vol. II, p.147-149

y administración de las rentas públicas"²¹

La interpretació de Capmany, situant l'inici de la Diputació l'any 1289, serà una constant en els estudis dels historiadors del vuit-cents, i que perduraran fins a les investigacions d'Antonio de la Torre a principis del segle XX.

Antoni de Capmany ens descriu també la Diputació com a "*defensora de la terra*" amb exèrcit propi i autoritat suficient per promulgar lleves de tropes. Tot i que aquesta és una visió correcta, aquest poder polític no arribaria fins molt després, sobretot arran de la guerra civil catalana del segle XV.

"Como defensores de la tierra y administradores de las rentas públicas, ejercían tanta autoridad que tenían en las ataranzas galeres propias, artillería, para acudir a las necesidades, y en los casos de guerra promulgaba la Diputación el levantamiento de la gente armada".²²

Rubio i Cambroneró continua citant fragments de Capmany, on hi apareix temes com el funcionament intern de la Diputació, o temes més relacionats amb economia i fiscalitat com l'ús dels impostos com el de la Bolla.

El text citat per Cambroneró el podríem incloure tant en el segon Bloc, dedicat a la institució de la Diputació com en el tercer, fiscalitat i finances, i del que segurament hauré de fer referència més endavant.

L'he inclòs en aquest primer bloc bàsicament pel context històric en el que es va escriure, i per l'ús nacionalista que faran els autors vuitcentistes, tot i que la història de Capmany no tingués aquest propòsit, ja que hem de considerar a Capmany com un autor il·lustrat, i no pas com un autor nacionalista, corrent historiogràfic que no arribaria fins al segle XIX.

Podem dir per tant, que tot i que De la Torre presentés el treball com a "poc interessant" per al estudi de la Diputació, la veritat es que el treball de Capmany introdueix ja en el segle XVIII aspectes molt interessants per a la investigació, sobretot pel que fa a l'origen i la fiscalitat.

S'ha de dir també, que l'obra de Capmany és molt basta i els fragments dedicats a la Diputació del General són escassos, entenc que la queixa de De la Torre va més aviat en aquesta direcció.

L'opinió de Jaume Sobrequés envers l'obra de Capmany és completament oposada a l'opinió de

²¹ *Ibíd.*

²² RUBIO I CAMBRONERO, I. *La Deputació del General...*, p 49-54.

De la Torre, segons J. Sobrequés “*El compromís historiogràfic de Capmany amb Catalunya es va posar de manifest en les seves «Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona (1779-1792)»*”²³, obra que ha estat considerada com la **primera història econòmica d’Europa**. El repàs que fa de la història de Catalunya des de l’edat mitjana és també pioner en la conjuntura política i historiogràfica en que Capmany va desenvolupar la seva excepcional obra de recerca.

Entrant ja al segle XIX tenim a **Victor Balaguer i Cirera** (1824-1901), polític, escriptor i historiador romàntic. La seva obra sempre restà criticada ja que no va aportar cap descoberta interessant i sovint se’l criticava per la seva manca de rigor en les seves investigacions, com ja hem dit anteriorment una manca de rigor comuna en molts historiadors de l’època que influïts pel romanticisme nacionalista mitificaven el passat català i intentaven associar històricament el naixement d’un “caràcter català” basat en les tradicions com el pactisme i llibertats catalanes ja en la edat mitjana. Balaguer com molts altres autors seguirà la línia d’investigació impulsada per Capmany.

La seva obra més coneguda és *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, publicada entre 1860 i 1864, i la segona edició *Història de Catalunya* de 1885.

En aquesta última Victor Balaguer diu “ *La Diputación o General, así llamada también porque velaba por los intereses generales del todo el principado, era una verdadero cuerpo representativo en los intervalos en que las Cortes estaban cerradas. Mientras éstas se hallaban abiertas, la Diputación cesaba en sus funciones...Era el tribunal supremo a quien estaban confiadas la unión y libertades públicas*”²⁴

El text està plegat d’errors i anacronismes, com per exemple l’assumpció de que la Diputació del General i el General eren la mateixa institució, o per exemple la mitificació de la Generalitat com una institució que vela per les llibertats públiques, a més de ser un “*verdadero cuerpo representativo*”. El text però, és perfecte per veure com moltes de les investigacions històriques del Vuit-cents català estan mancades de rigor històric i d’una metodologia científica.

La idea de la Diputació com a garant de les llibertats, la confusió recurrent entre Diputació del General amb el General, va suposar l’acceptació de moltes atribucions i funcions de la institució

²³ SOBREQUÉS I CALLICÓ, J. *Historiografía catalana: renovació i compromís nacional*, Butlletí de la Societat Catalana d’Estudis Històrics, Núm. XXII, 2011, p.18.

²⁴ BALAGUER I CIRERA, V. *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, Barcelona, 1860-1863, vol. II, p.736-737.

com a certes però que en realitat estaven plenes d'inexactituds tal i com diu De la Torre²⁵. Aquesta va ser una constant entre els historiadors del segle XIX.

Antoni de Bofarull i de Brocà (1821-1892), historiador i escriptor català, cau en els mateixos errors que Victor Balaguer, tot i que la seva *Història crítica de Catalunya* se la consideri com a obra oposada a la de Victor Balaguer, tan Antonio de la Torre com Ignacio Rubio y Cambronero coincideixen en que les parts dedicades a la Diputació són molt vagues i no aporten novetats per a la recerca.²⁶

Altres autors com **Andreu Avel·li Pi i Arimon** (1793-1851) i **Salvador Bové i Salvador** (1869-1915)²⁷, segueixen la mateixa línia de Capmany, Victor Balaguer i Antonio de Bofarull, pel que no hi ha res a destacar en les seves obres pel que fa a la Diputació del General.

Josep Coroleu i Inglada (1839-1895) i **Josep Pella i Forgas** (1852-1918), junts van escriure *Las Cortes catalanes* (1876), i que De la Torre destaca per sobre de la resta.²⁸

Coroleu i Pella van introduir grans novetats en la figura del General i de les seves facultats, a més en el seu capítol dedicat a la Diputació del General, realitzen un ampli estudi en relació a la seva organització i a les atribucions dels diputats, oïdors i oficials, així com el sistema d'insaculació introduït per Ferran el Catòlic.

Estem davant d'una de les primeres obres d'història jurídica de les institucions catalanes, i que com també passava amb l'obra de Capmany, si em centrés únicament en el contingut de l'obra, hauria de classificar aquests autors dins el segon bloc d'aquest treball, però com ja he comentat amb anterioritat, considero que les obres realitzades pels historiadors durant el segle XIX i principis del XX tenen clar perfil polític i una clara influència de la d'historiografia nacionalista/romàntica de l'època.

²⁵ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A. *Discursos leídos...*, p.19.

²⁶ Vegeu DE LA TORRE Y DEL CERRO, A. *Discursos leídos...*, p.15 i RUBIO I CAMBRONERO, I. *La Deputació del General...*, p. 54.

²⁷ RUBIO I CAMBRONERO, I. *La Deputació del General...*, p .57 i p.60. Les obres més importants d'aquests dos autors referents a la Diputació són per PI I ARIMÓN, A. *Barcelona antigua y moderna, o descripción e historia de esta ciudad desde su fundación hasta nuestros días*, 1854, i per BOVES I SALVADOR, S. *Instituciones de Catalunya. Les Corts, la Diputació, lo Concell de Cent, los Gremis, y'l Consolat de Mar* (s.a.).

²⁸ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A. *Discursos leídos...*, p.15. Jaume Vicens Vives rependrà els estudis de J.Coroleu i J.Pella sobre sobre la insaculació fernandina en la seva tesi (1936), i que a la llarga acabarà refutant les idees sobre la reforma fernandina del segle XV que la historiografia tradicional havia mantingut des del segle XIX. Vegeu PASSOLA TEJEDOR, A. *La historiografía sobre el municipio en la España Moderna*, p. 98.

Seguint amb aquest argument i abans d'entrar a comentar les aportacions de Antonio de la Torre, Ferran Valls i Taberner, Ferran Soldevila i Jaume Vicens Vives, com a màxims representants de la nova historiografia que naixeria a principis del segle XX (sempre fent referència a les seves aportacions sobre la Diputació del General), m'agradaria fer un petit incís, i comentar la contribució d'**Antoni Rovira i Virgili** (1882-1949), que tot i formar part del llistat d'autors del segle XX, la seva obra recorda molt més a la dels autors del segle XIX i la historiografia del romanticisme, esdevenint fins hi tot com a autor emblemàtic d'aquest moviment.

Rovira i Virgili va escriure una gran quantitat de llibres sobre la història de Catalunya i el nacionalisme català, entre les quals s'ha de destacar *Història nacional de Catalunya* (1922-1934). En l'obra podem veure una clara mostra de l'idealisme amb que Rovira i Virgili dotava a les institucions catalanes, i a la vegada carregava contra tot allò que representava anar contra aquestes i les llibertats catalanes, per exemple arriba afirmar "*Ferran II, resolt el problema dels remences [...] es girà contra el règim democràtic de la Generalitat i de la ciutat de Barcelona*"²⁹ i continua "*La seva intenció [la de Ferran el Catòlic] era la de convertir la Diputació del General en un consistori addicte, dòcil i obedient. Es mostrava decidit a abatre l'orgull i la puixança dels catalans. Era tot el pla unitari i absolutista que anava realitzant-se gradualment*"³⁰.

Com veiem, les afirmacions de Rovira i Virgili tenien un caire demagògic i sovint plena d'errors (possiblement intencionats), per refermar així la identitat catalana davant una nació castellana que ja des de temps antics oprimia les institucions i llibertats catalanes. L'obra de Rovira i Virgili està plena de situacions, que com la que acabo de citar i segons paraules d'Antoni Passola "*En cuanto encontraba documentos que no coincidían con su interpretación [...] los descalificaba de "tendenciosos"; y a los autores que se desviaban de esa interpretación de "desorientats". De esta forma, Rovira i Virgili evitó enfrentarse a la realidad de la documentación y mudar por tanto, una visión en la que la carga ideológica dominava*".³¹

Els ideals de Rovira i Virgili van topiar sovint amb el model historiogràfic que proposat per Vicens Vives, i en diverses ocasions li va fer saber el que pensava:

" *La historiografia catalana és un camp d'esbarzers i de gatoses que assequen els pocs arbrissos sans que hi ha nascut. Es repeteixen faules, és mantenen els equívocs i tots veiem com es persevera*

²⁹ ROVIRA I VIRGILI, A. *Història nacional de Catalunya*, Barcelona, 1922-1934, vol. 7, p. 102.

³⁰ Ibídem, p. 109.

³¹ PASSOLA TEJEDOR, A. *La historiografía sobre el municipio en la España Moderna*, Universitat de Lleida, 2002, p. 97.

tòpics còmodes i perillosos. Entre tots hem creat una història falsa en la seva major part, i completament absurda en tractar-se de l'època de la decadència. ¿Es que la història nacional de Catalunya necessita aquesta misèrrima per a mantenir-se? ¿No seria hora de rectificar senyor Rovira?"³²

Antoni Rovira i Virgili en la seva obra, també fa referència a idees expressades per Antonio de la Torre i Francesc Valls i Taberner, autors coetanis, allunyant-se així en alguns punts de la historiografia tan criticada per Vives. Aquestes idees fan referència a l'origen fiscal de la Generalitat "*fou originàriament un organisme econòmic, com els Parlaments o Corts, i fins més endavant no esdevingué un organisme polític. [...]Aquesta funció primitiva s'anà eixamplant en el transcurs del temps. La Diputació prengué aviat un caràcter polític.*" Rovira però no deixà de banda l'idealisme que el caracteritza i acaba "*I en els moments de culminació històrica...es convertí en el poder executiu català, en el Govern de Catalunya.*"³³

Durant les primeres dècades del segle XX, hi hagué més autors que farien incursions en l'estudi de la Generalitat, com **Josep Puig i Cadafalch** (1867-1956)³⁴ que no només va estudiar la Diputació del General sinó que va contribuir a la rehabilitació del Palau de la Generalitat, també s'ha de fer especial menció a **Manel de Bofarull i Romaña** (+1974), pel seu estudi jurídic de les Corts.³⁵

3.2 La nova historiografia de principis de segle XX

Fins ara he intentat fer una petita aproximació del estudis realitzats durant el segle XIX i principis del segle XX i que agruparíem dins del que ja he anomenat com a "historiografia renaixentista o romàntica". Els treballs realitzats pels historiadors d'aquest moviment van ser sovint poc profunds i carregats d'una connotació clarament idealitarista i nacionalista, aquesta tendència, tan mateix va començar a canviar a partir del segle XX.

Alguns historiadors de principis de segle, influenciats per la nova histografia que començava a originar-se a Europa, sobretot pel que fa a la història econòmica i social de la Escola dels *Annales* i

³² VICENS VIVES, J. *Obra Dispersa, Catalunya ahir i avui*, Barcelona, 1967, p.339-340. (Article datat el 24 d'agost de 1935.)

³³ ROVIRA I VIRGILI, A. *Història nacional de Catalunya*, Barcelona, 1922-1934, vol. 5, p. 512-516.

³⁴ PUIG I CADAFALCH, J. i MIRET SANS, J. *El Palau de de la Diputació General de Catalunya*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1911.

³⁵ BOFARULLI ROMAÑA, M. *Las Antiguas Cortes, el moderno Parlamento, el régimen representativo orgánico*, Madrid, 1912.

l'escola positivista alemanya³⁶. Podríem definir aquesta etapa com *impàs* entre la vella historiografia del segle XIX i la historiografia contemporània d'avui dia.

Antonio de la Torre y del Cerro (1878-1966), va ser mestre de Jaume Vicens Vives durant la seva estada a la Universitat Autònoma de Barcelona (1918-1939) com a catedràtic d'història. Tot i no ser català de naixement, va néixer a Còrdova, va tenir un gran interès en estudiar les institucions polítiques de València i Barcelona.

De la Torre com ja he mencionat anteriorment va ser un historiador molt crític amb la historiografia romàntica, ja que la considerava poc professional i amb poc rigor històric.³⁷

Aquesta crítica la podem trobar en el seu discurs a "*Discursos leídos en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona: Orígenes de la Deputació del General de Catalunya*, l'any 1923. Com el propi títol indica, aquest discurs pretenia deixar de enrere aquelles investigacions fetes pels historiadors vuitcentistes, tot i que per força s'havien de tenir en compte car que no hi havia més estudis als quals poder consultar.

Antonio de la Torre inicia el seu discurs fent un petit repàs dels estudis realitzats sobre la Diputació del General, tot i que conclou que aquestes estudis són del tot ineficients i inexactes, i finalment proposa deixar de banda aquests estudis i tornar a les fonts coetànies, "*Ante la imprecisión de las obres modernas y antiguas que tratan del tema, después de estudiarlas, he tenido que prescindir de ellas, y atenerme a las Fuentes, lo coetáneo*"³⁸.

De la Torre com a gran defensor del treball d'arxiu i dels fons documentals inicia així un camí per intentar dilucidar, de forma més objectiva, l'origen de la Diputació i fixar un punt de partida per a futures investigacions, ja que era conscient que pel que fa a la Diputació del General tot just es trobaven a les bressoles, "*No tengo la pretensión de haver resuelto de modo definitivo el tema por supuesto. Son muchas las dificultades y queda material a utilizar, no visto por mí, pero espero, a lo menos, haber desbozado un poco el asunto y haver fijado unos cuantos hechos, que faciliten las investigaciones posteriores*".³⁹

³⁶ AURELL I CARDONA, J. *Historiadores "románticos" e historiadores "científicos" en la historiografía catalana contemporánea: nacionalismo historiográfico y revisionismo generacional*, Memoria y Civilización, núm. 3, 2000, p.237-273.

³⁷ MORALES MONTOYA, M. *Repensant Jaume Vicens Vives. Visions sobre un llegat*, Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, Núm. XXII, 2011, p.267.

³⁸ DE LA TORRE Y DEL CERRO, A. *Discursos leídos...*, p.19

³⁹ *Ibídem*, p. 20

De la Torre aconsegueix esbossar com ja he dit, els orígens de la Diputació i assenta les bases per a futurs treballs jurídics i econòmics, ja que a partir de les seves investigacions s'accepta la idea de que l'origen de la Diputació no era tan antic com es creia sinó que l'hem de situar en el context de les guerres contra Castella, amb Pere el Cerimoniós. La seva aportació però, encara estava molt influenciada pel historicisme alemany i per una història dels fets històrics⁴⁰. Amb això no vull criticar l'aportació d'Antonio de la Torre, ans al contrari, considero Antonio de la Torre una peça clau en les investigacions de la Diputació del General.

Un altre autor coetani d'Antonio de la Torre va ser **Ferran Valls i Taberner** (1888-1942). Hem de situar les investigacions de Valls i Taberner en el àmbit d'estudis de la història del dret, encara que si ens referim més concretament a les investigacions de la Diputació es pot dir que la importància de Valls i Taberner, no està al nivell dels altres autors. Tot i així he cregut convenient incloure a Ferran Valls i Taberner, ja que en el mateix discurs que va realitzar Antonio de la Torre, l'any 1923 a la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona trobem també una resposta seva.

En aquesta resposta lloa "*l'escrupulositat y de marcat esperit crítich*"⁴¹ el treball d'Antonio de la Torre i destaca la seva importància a l'hora de fixar el caràcter i l'època inicial de la Diputació.

Valls i Taberner destaca l'origen de la Diputació en el conflicte conegut com a "Guerra dels dos Peres" i també els seu caràcter principalment fiscal⁴². A més compara el caràcter de les Corts catalanes amb les sorgides a altres territoris com al Languedoc o Béarn a l'estat Francés, o amb les Diputacions del regne de València i Aragó.⁴³ I acaba i cito, ja que considero important la visió que es tenia en aquell moment sobre el coneixement de la Diputació:

*"Desitgem que'ls estudis sobre la nostra gloriosa Diputació's multipliquin y puguin fer aviat ben assequible el conexement aprofundit y exacte de les seves característiques principals, arribant a determinar, de la manera més precisa possible, quins elements tingué d'origen comú ab les institucions similars dels altres països y quins li foren ben propis y peculiars, o de quina manera, des de quin moment y en quin grau va influir-hi ella respectivament. Una història crítica, ben documentada, de la generalitat de Catalunya seria, el día que arribés a publicarse, un dels millors monuments dedicats al Dret públich antich de la nostra terra".*⁴⁴

⁴⁰ Podem veure aquesta influència també en la seva obra *Cortes de los antiguos reinos de Aragón, y de Valencia y principado de Cataluña*, Real Academia de la Historia, 1896.

⁴¹ VALLS I TABERNER, F. *Resposta a Discursos leídos en la real Academia de Buenas Letras de Barcelona: Orígenes de la Deputació del General de Catalunya*, 1923, p.56

⁴² *Ibidem*, p.57

⁴³ *Ibidem*, p.58

⁴⁴ *Ibidem* p.60

Ferran Soldevila i Zubiburu (1871-1971) és un altre autor clau en la renovació historiogràfica catalana del segle XX. Ferran Soldevila va esdevenir un dels historiadors més transcendents amb la seva obra, i la més important, *Història de Catalunya* (1934-1935). També les seves obres monogràfiques de Pere “el Gran”, Jaume I “ el Conqueridor” o Alfons “el Liberal” van esdevenir obres cabdals en la historiografia medieval catalana. Tot i que se l’acusa des d’alguns sectors com a “massa nacionalista”⁴⁵ el cert és que Ferran Soldevila va ser un dels primers historiadors que varen innovar cap a una història catalana menys tradicionalista i més rigorosa, metodològicament parlant, amb tot però no hem d’oblidar que als anys 30 del segle XX encara hi havia una forta influència de la historiografia romàntica, i de la que Soldevila no va poder escapar, no per manca de voluntat sinó per absència d’estudis més científics i crítics.

Soldevila en les seves investigacions referents a l’edat medieval catalana, pràcticament no aporta res de nou en quant a la Diputació del General es refereix i repeteix idees exposades per Antonio de la Torre, d’Alfons “el Liberal” diu *“Es en el seu temps, encara, que les corts – aquestes de Montçò – creen per primera vegada un organisme delegat: un organisme de recaptació per aplegar amb exclusió dels oficials reials el donatiu votat per al rei...”* i afegeix més endavant *“ Encara però, en un altre aspecte foren transcendents per a Catalunya aqueixes interminables guerres del regnat de Pere III. Es pot dir que és mercè a elles que rep plasmació una de les institucions fonamentals del seu règim polític ulterior: la Generalitat...”*⁴⁶. ja en època dels Trastàmars, amb Ferran I apunta *“ No fou sinó pel mes de juny del 1413 (les sessions havien començat el 4 de gener) que el dissentiment va aplacar-se i el rei va accedir a aprovar alguns capítols de Cort. Aleshores la Diputació del general fou acceptada y reconeguda pel rei en la seva forma definitiva, amb la seva organització i les seves atribucions, no solament les de caràcter judicial i financer sinó també les de caràcter polític, per a la defensa de les Constitucions, Usatges...”*⁴⁷.

Veiem com Soldevila realitza una síntesi acurada de l’evolució de la Generalitat al llarg del governs reials i les convocatòries de les Corts, que com he dit, seria la primera vegada que un historiador realitzaria una síntesi rigorosa sobre l’origen i evolució de la Diputació del General en una història global catalana. En aquest paràgraf veiem com Soldevila apunta l’origen administratiu de la Diputació i a la seva evolució cap a una institució amb cada cop més pes polític amb l’entrada dels

⁴⁵ SERRA I PUIG, E. *Ferran Soldevila: La persona i l’historiador*, Butlletí de la Societat Catalana d’Estudis Històrics, vol 6, 1995, p.11.

⁴⁶ SOLDEVILA I ZUBIBURU, F. *Història de Catalunya, Barcelona, 1934-1935, Vol I, p 291-292.*

⁴⁷ *Ibídem*, Vol. II, p.26-27.

Trastàmars.

Soldevila, no obstant, com hem dit no estava exempt de les influències de la historiografia romàntica, i durant l'època de Joan II i la Guerra Civil exposa. “ *La revolució triomfava. Un cop més, i en circumstàncies difícils, les institucions nacionals de Catalunya havien funcionat admirablement. La Diputació General...havia exercit la suprema funció rectora amb fermesa i decisió*”. Veiem que es tornen a repetir les idees anacròniques “d’institucions nacionals catalanes” que vetllen per la llibertat dels catalans i la salvaguarden dels intents dels monarques estrangers que volien acabar amb aquesta llibertat.⁴⁸

No serà fins a l'arribada de **Jaume Vicens Vives** (1910-1960) i els seus estudis sobre els Trastàmars, sobretot de Ferran II “el Catòlic” i Joan II, que les idees preconcebudes que imperaven entre els historiadors de llavors a causa de la historiografia tradicional catalana, seran rebutjades.

Jaume Vicens Vives, el podem definir com a l'historiador català més important del segle XX. No em vull allargar explicar totes les seves aportacions en la renovació historiogràfica catalana i espanyola, ja que a causa de la gran admiració que li tinc, acabaria per desvirtuar aquest treball. Intentaré explicar de la forma més sintètica que pugui les aportacions de Vicens Vives en relació a la Diputació del General, tenint en compte però que no podem separar les dues vessants de Vicens Vives, la d'historiador i la de renovador de la historiografia, ja que una no s'entendria sense la altra.

Vicens Vives en la seva tesi doctoral *Ferran II i la ciutat de Barcelona 1479-1516* (1936) esclareix els motius de Ferran II per intervenir en la Diputació del General, i que va suposar un canvi d'estructura governamental de la institució ja que s'instaurava el sistema d'insaculació⁴⁹ en el nomenament del seus membres, i en *Política del Rey Católico en Cataluña* estudia la relació del establiment de la monarquia autoritària per part dels Reis Catòlics en relació a les dues institucions més importants la Generalitat i el Consell del Cent.⁵⁰

Jaume Vicens Vives, com hem comentat anteriorment, a partir de les seves investigacions aportarà un nou punt de vista sobre la política de Ferran II respecte a la Diputació. Presenta la reforma del rei catòlic com a mesura per evitar que renaixessin possibles conflictes anteriors, com els que van

⁴⁸ Ibídem, p.110.

⁴⁹ VICENS VIVES, J. *La transformació de la Generalitat medieval (1479-1493)*, dins *Homenatge a Antonio Rubió i Lluch*, Miscel·lània d'estudis literaris, històrics i lingüístics, Vol. III, Barcelona, 1936, p.1

⁵⁰ VICENS VIVES, J. *Política del rey Católico en Cataluña*, Barcelona, 1940.

dur a la guerra civil, i evitar també la concentració de poder en les oligarquies.

“Nosaltres sostenim que si ve el control del rei existí, fou per evitar la reproducció de les lluites anteriors i privar que es formés una oligarquia insaculadora. És a dir, creiem que Ferran II volgué mantenir l'essència del nou règim i no permetre que es deformés de cap manera, tant si la deformació beneficiava un partit com a l'altre. A través de les seves reserves, el rei, mitjançant les clàusules del privilegi garantia l'arbitratge que faria impossible , o almenys dificultaria el regenerament de les antigues discòrdies ciutadanes”⁵¹.

En aquest fragment es pot veure l'evolució de les investigacions envers la Diputació del General, i es percep també l'evolució de la història política dels fets a la història geopolítica de Vicens Vives, característica de la seva primera etapa. Es una passa important per deixar enrere les antigues tradicions historiogràfiques i iniciar així el camí cap els estudis més socioeconòmiques que s'estaven popularitzant a Europa gràcies al desenvolupament del mètode històric que començava a sorgir a França amb la Escola dels Annals.

A Catalunya i sobretot a Espanya, aquesta nova historiografia va trigar bastant a implantar-se a causa de la Guerra Civil, i la historiografia instaurada pels franquistes que podíem anomenar com a *neo-nacionalista*. És un moment molt dur per al món acadèmic, tan català com espanyol, ja que molts intel·lectuals van haver d'exiliar-se i abandonar els seus estudis. Quan la situació es va “normalitzar”, la censura franquista i el tancament cultural que patí l'estat Espanyol van dificultar l'entrada d'aquesta nova història que començava a tenir cada vegada més seguidors a Europa.⁵²

Són uns anys “obscurs” per a l'estudi de les institucions de la corona d'Aragó, i no serà fins a l'obertura de la dècada dels cinquanta, en el que Jaume Vicens Vives a nivells de la disciplina històrica⁵³ va tenir un paper primordial, que la situació començarà a canviar.

L'any 1950 és també, un any important en les investigacions de la Diputació del General ja que Ignacio Rubio i Cambronero presenta la seva tesi doctoral *“La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV i XVI”* el primer treball monogràfic de la Història de la Generalitat , i on Rubio i Cambronero realitza de forma exhaustiva una investigació i recerca tant bibliogràfica com

⁵¹ VICENS VIVES, J. *Ferran II i la ciutat de Barcelona 1479-1516*, Vol. II, 1937, p. 283.

⁵² JOVER I ZAMORA, J.M. *Corrientes historiográficas en la España contemporánea*, Colección Ensayos. Fundación Juan March, Madrid, 1976.

⁵³ Congrés mundial de ciències històriques de París, 1950, en la que va assistir Jaume Vicens Vives i que al tornar a Barcelona intentà aplicar i a difondre les idees de la Escola dels Annales. Dies més tard va publicar a la revista *Destino* un article on destacava el triomf de l'estadística i la demografia, i la derrota de la història política tradicional a favor de la història econòmica i social, i els processos de llarga durada de Ferndand Braudel. Vegeu: MORALES MONTOYA, M. *Repensant Jaume Vicens Vives. Visions sobre un llegat*, Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, Núm. XXII, 2011.

documental de la institució, i que personalment m'ha estat de gran ajuda per definir els autors principals i les seves línies d'investigació del segle XIX i principis del XX, tot i ser un estudi dels segles XV i XVI i per tant extralimiti el període cronològic d'aquest treball.

Tornant a Jaume Vicens Vives, i la seva voluntat d'instaurar el mètode científic nascut de l' "Escola dels Annals", el va portar a refermar-se en la seva visió respecte les institucions catalanes i la relació que aquestes tenien amb els reis Trastàmara. Desmarcant-se així de la idea que s'havia establert durant anys al món acadèmic, en que es defensava la tesis de unes institucions catalanes com a garants de la llibertat i defensores de la tradició pactista característica del Principat.

En *Notícies de Catalunya* veiem ja un estil diferent, respecte la que s'havia fet fins ara, a l'hora d'explicar la història de Catalunya. En aquest llibre Jaume Vicens Vives dedica un capítol sencer al "pactisme" i ja en les seves primeres paraules veiem clara la seva postura:

*"POLÈMICA SOBRE LA LLIBERTAT MEDIEVAL.- Una de les grans il·lusions de l'historiador romàntic, tant si procedia del camp liberal com si se sentia inclòs entre les gents amants de la tradició, fou considerar l'Edat Mitjana com a una època de llibertats [...] confonia la llibertat – de nissaga jacobina - [...] amb l'existència efectiva d'uniques condicions jurídiques, senyorials o urbanes, privilegiades. [...] No cal dir que els catalans de l'Edat Mitjana no eren ni liberals, ni demòcrates, ni tradicionalistes. Foren homes de llur temps, que resolien llurs problemes d'acord amb la mentalitat estrictament medieval. I per tant, una mentalitat de privilegi o de classe privilegiada"*⁵⁴

Pel que fa als Trastàmara, en aquest treball, Vicens Vives no només repeteix que la nova nissaga de sobirans no van truncar l'esperit pactista de Catalunya, sinó que hi van ajudar a mantenir dita característica.

"No solament s'hi capitularen amplíssimes limitacions a la sobirania del príncep – referint-se a la Concòrdia de Vilafranca del Penedès de 1462 – sinó que, a més, s'estatuí per primera vegada el principi de la responsabilitat econòmica i política dels ministres de la monarquia envers els organismes representatius del país: la Diputació del General, l'intitulat Consell del Principat i la ciutat de Barcelona. No sabem com hauria evolucionat aquesta nova plataforma pactista, si no l'haguessin ensulsiada la revolució social, la guerra civil i la intervenció estrangera".⁵⁵

⁵⁴ VICENS VIVES, J. *Notícia de Catalunya*, Edicions Destino, Barcelona, 1954, p. 107-108.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 116-117.

3.3 La historiografia post-franquista

Amb Jaume Vicens Vives podem dir que hi ha un abans i un després en la historiografia peninsular, i amb la fi del franquisme les obres relacionades amb la Diputació del General començar a sorgir més sovint, ja no només per explicar aquesta institució dins el context d'una història general, sinó que cada vegada apareixeran estudis més concrets referents a diferents àmbits de la Diputació.

Com ja he dit durant els últims anys del segle XX hi va haver, una gran proliferació de publicacions relacionades amb la Generalitat, en part pel ressorgiment d'aquesta després del franquisme, en part també per l'alliberament intel·lectual i la voluntat de conèixer amb més profunditat aspectes de la història de Catalunya que fins ara havien quedat arraconades.

El restabliment de la Generalitat al 1977, com acabo de comentar, va ser un dels grans esdeveniments que va impulsar noves publicacions relatives a la Diputació del General, aquestes eren més superficials i és limitaven a explicar la seva història cronològicament, i sovint hi dedicaven poques pàgines al marc cronològic que m'interessa per aquest treball.⁵⁶

Existeixen en canvi, autors que durant la meua recerca bibliogràfica apareixen més sovint i que considero les seves investigacions com a obres indispensables per l'estudi de la Diputació.

Una de les historiadores més importants i que més aportat sobre aquesta institució és **Maria Teresa Ferrer i Mallol** (1940). Les seves obres i articles referents a la Diputació han estat constantment citats en la majoria d'articles relacionats amb l'origen de la Diputació del General. Hem de destacar el seu llibre: *Els orígens de la Generalitat de Catalunya 1359-1413*⁵⁷ i la seva aportació com a directora en el llibre *Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys* (2011) on analitza les diferents etapes de formació d'aquesta institució dins el context de la guerra amb Castella de 1356-1369, aprofundint molt més en les idees de Antonio de la Torre i Ferran Soldevila. En aquestes obres fa un repàs minuciós de l'evolució de la Generalitat, en termes administratius i fiscals, i de les competències que mica en mica va anar adquirint en els contextos de conflicte bèl·lic, a causa de la necessitat financera dels monarques per poder mantenir els costos de la guerra. Desgrana també l'evolució de la Diputació en les diferents Corts que es van anar convocant, i sobretot en el primer llibre, ens facilita la informació dels oficials principals d'aquesta institució.

⁵⁶ Són un exemple els llibres: *Qué és la Generalitat de Catalunya* de Josep Tarradellas i Jaume Sobrequés i Callicó, 1977 o "La Generalitat de Catalunya en la Història" de Edmon Vallès, 1978.

⁵⁷ FERRER I MALLOL, M.T. *Els orígens de la generalitat de Catalunya 1359-1413*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2009.

Ferrer i Mallol ha realitzat també nombrosos estudis referents a la història militar, precisament les investigacions militars de la Diputació són una altra font d'informació per conèixer-la millor com ho és la guerra civil catalana de 1462-1472, un dels episodis que més interès han tingut els historiadors alhora d'abordar la Diputació, i que comentaré en acabat aquesta part.

Antoni Riera Melis (1944), com Maria Teresa Ferrer i Mallol, participà en el llibre *Història de la generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*⁵⁸. També va escriure l'article "*La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu*"⁵⁹, un llarg article on Riera analitza de manera exhaustiva el període de desenvolupament de les estructures internes de la Diputació del General i l'ampliació de les competències administratives, fiscals i polítiques, durant el període que compren entre la mort de Martí I "l'Humà" i la guerra civil catalana. Esdevenint així en un dels articles més complets que s'han escrit sobre la Diputació per la gran varietat de temes que tracta i la gran profunditat alhora d'exposar-los, que el l'han convertit en una lectura obligada. Una part important del treball de Riera és el "pactisme", tema estudiat per Jaume Vicens Vives, i que pot resultar interessant veure l'evolució d'aquest concepte durant els cinquanta anys que els separen.

3.4 La Guerra civil catalana 1462-1472

La guerra civil catalana del segle XV és un dels grans esdeveniments polítics de la història del nostre país, i que va enfrontar el rei Joan II amb les institucions del Consell del Cent i la Diputació del General.

Un dels treballs més importants referents a la guerra civil catalana, són les investigacions de **Santiago Sobrequés i Vidal** (1911-1973) i el seu fill, **Jaume Sobrequés i Callicó** (1943) i que duia per nom *La guerra civil catalana del segle XV*.⁶⁰

Les investigacions de la guerra civil catalana trenca, en un cert sentit, amb la tradició que des de Jaume Vicens Vives s'havia anat imposant en la historiografia catalana, respecte a l'estudi dels fets

⁵⁸ RIERA MELIS, A. *La Diputació del general de Catalunya, 1412-1458. Desenvolupament de les estructures i ampliació de les competències*, p.43-72 dins *Història de la generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, 2011.

⁵⁹ RIERA MELIS, A *La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu*, Acta històrica et archaeologica mediavelia, 2010, núm. 30, p.153-249

⁶⁰ SOBREQUÉS, S i SOBREQUÉS, J. *La guerra civil catalana del segle XV*, Edicions 62, Barcelona, 1973.

històrics des d'un punt de vista més socioeconòmic i no tant militar, amb això no vull dir que les investigacions de la guerra civil de S. Sobrequés i J. Sobrequés deixin de banda tot l'aspecte socioeconòmic de la guerra, ans al contrari, té un paper primordial en el seu treball. El que vull dir és que des de Vicens Vives els estudis relacionats amb la temàtica militar i política havien deixat de tenir la presència que sí que havien tingut anys enrere. Suposo que la raó era el propi llegat de Vicens Vives, i l'associació de la història política i militar amb la vella historiografia.

En el cas de la Diputació del General existeixen tres moments en la història de la institució, on aquesta va acomplir un paper de primer ordre en la direcció de la vida política del país. Són la Guerra Civil de 1462-1472, la crisi de 1637-1659 i el període de la Guerra de Successió entre 1705 i 1714.⁶¹

La guerra civil va tenir molts altres components interessants analitzar, però que ens allunyaria del plantejament del treball, alguns d'aquest elements són: la fiscalitat en temps de guerra de la Diputació del General; les dues Generalitats, o el Consell del Principat creat per la Diputació.

Una de les qüestions més importants és la rellevància política que aconseguí la Diputació durant el conflicte, i que mantindria inclús després.

Segons Jaume Sobrequés el conflicte també va tenir un altre resultat, com ho és l'aparició d'una doctrina nacionalista i identitària, amb els mateixos trets de la doctrina i de la praxi del catalanisme/ nacionalisme contemporani: *"No hi ha cap mena de dubte que, en aquell moment històric, el nacionalisme es troba ben configurat des de tots els punts de vista: simbòlic, sentimental, polític, econòmic, jurídic, popular i, també, com a expressió de la defensa d'interessos de les classes dirigents catalanes"*.⁶²

No sóc un especialista de l'obra de Jaume Vicens Vives, però suposo que quedaria bastant contrariat amb aquestes afirmacions, només sóc un simple estudiant d'història, però referent a les paraules de Jaume Sobrequés no puc mostrar més que la meva disconformitat.

⁶¹ SOBREQUÉS I CALLICÓ, J. *La Diputació del general i la Guerra Civil del segle XV*, p.73, dins *Història de la Generalitat de Catalunya. Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, 2011.

⁶² *Ibidem*, p. 91

3.5 Conclusions

Un cop finalitzat el bloc, i després d'haver llegit les diferents tradicions historiogràfiques i aspectes de la "Dimensió política" de la Diputació del General, puc intentar respondre la pregunta plantejada l'inici del treball.

"Com ha evolucionat els estudis de la Diputació del General al llarg del temps i quines han estat les temàtiques i les línies d'investigació principals d'aquests estudis?"

Des dels primers estudis del segle XIX, i que majoritàriament tenen en Antoni de Capmany (segle XVIII) com a referència principal, els historiadors catalans han intentat idealitzar i mitificar la Catalunya medieval, per establir així un lligam mil·lenari amb els catalans d'aleshores i els catalans del vuit-cents. Aquests primers estudis han estat sovint anacrònics i escrits amb poc rigor científic, ja que l'objectiu no era tant donar a conèixer els fets històrics de forma objectiva, sinó més aviat tenien la intenció crear una falsa creença d'identitat mil·lenària. Els estudis de la Diputació del General, en aquest sentit són la majoria dels casos breus i amb poca disparitat entre els estudis dels uns i dels altres. A més, sovint es tenia la creença d'una Diputació com a garant del pactisme i les llibertats catalanes, enfront dels monarques estrangers que a partir del Compromís de Casp ostentaven la Corona d'Aragó, i que a més a més serien els avantpassats dels monarques absolutistes que van liquidar el sistema democràtic i de llibertats català.

Aquests autors per tant, pretenien destacar el paper polític que va exercir la Diputació del General de Catalunya com a contrapès al poder polític exercit per la monarquia a partir del segle XV.

Aquest debat podem dir que s'ha mantingut fins avui dia, i és un dels temes amb més interès per part dels historiadors. Per una banda trobem el punt de vista on es defensa que a partir del Compromís de Casp, s'inicia una lluita continua de supervivència de les institucions i tradició catalanes, fet que s'accentuarà amb la unió de les corones de Castella i Aragó al segle XVI. Per altra banda, es defensa i s'exalta precisament el fet de que a partir del Compromís de Casp, la mateixa dinastia governarà a les dues corones, i que a partir dels Reis Catòlics, i sobretot a partir de la unió de les corones amb Carles I, és quan neix el concepte d'Espanya, com a nació i entitat política.

Els autors principals de la tradició catalana en aquest tema, són Victor Balaguer i Antoni Rovira i Virgili, sobretot pel gran èxit de les seves obres.

No serà fins Antonio de la Torre, que denunciarà el poc rigor dels seus companys de professió, que es promourà un retorn a les fonts primàries i a la realització de noves indagacions, amb la màxima objectivitat, rigor i síntesi possible, fent notar la seva influència dels corrents positivistes alemanys. Antonio de la Torre, juntament amb altres autors, van marcar un punt i seguit en la historiografia catalana, però no va ser fins Jaume Vicens Vives, i no sense dificultats, que la historiografia no va posar un punt i apart, i deixar enrere la historiografia tradicional i romàntica.

Podem classificar per tant en tres parts, les línies d'investigació en aquest bloc. La primera, la protagonitza la historiografia tradicional, que tot i el poc rigor científic, va ser durant molt de temps l'únic moviment existent on els historiadors podien consultar, com el propi De la Torre. Les afirmacions que aquests historiadors feien, però no aportaven res de nou ja que la majoria eren estudis extrets de les investigacions fetes per Antoni de Capmany.

La segona part la protagonitzen els historiadors que com De la Torre van haver de consultar per necessitat els estudis realitzats durant el vuit-cents però que al resultar ser ineficients i confusos, van iniciar una petita revolució historiogràfica que culminà amb Jaume Vicens Vives, i la "seva" nova història. La tercera part, és en la que ens trobem ara, gràcies a Vicens Vives i els seu afany per incorporar els mètodes historiogràfics europeus, avui dia gaudim d'una gran quantitat d'estudis i de gran varietat, que ens ajuden a tenir una visió més global de la Diputació del General i del seu impacte en la història de Catalunya i dels catalans.

Aquest bloc ha resultat especialment llarg ja que el període historiogràfic abasta pràcticament dos segles, i de vegades es feia difícil triar un autor o una obra en concret que servís com a exemple d'allò que volia mostrar. Aquesta podria ser la meua única "queixa", ja que no he trobat o no he sabut trobar cap gran obra sobre la Diputació (només la de Ignacio Rubio i Cambronero, però data del 1950) que aglutini tant la història de la Diputació, des de tots els àmbits, polític, econòmic, fiscal, militar, etc., i també que aglutini una historiografia clara sobre aquests estudis. Entenc però, que aquesta suposaria un gran esforç, i que precisament l'objectiu d'aquest treball és realitzar aquesta tasca, tot i ser sent conscient de que només es tracta d'una aproximació.

4. LA DIMENSIÓ INSTITUCIONAL

Amb el títol la “Dimensió Institucional” comença aquest segon bloc que tractarà sobretot de l’aspecte més institucional i jurídic de la Diputació. Amb “aspecte més institucional i jurídic” em refereixo a tots aquells estudis i investigacions que s’han focalitzat en l’aparell més intern de la Diputació, com són els oïdors de comptes, el mestre racional, els braços, diputats, la base jurídica sorgida en les Corts, etc. En definitiva, aquells treballs que d’una manera o altra s’han centrat més en les dinàmiques internes de la Diputació, i la seva evolució estructural al llarg del temps.

En el primer bloc he dedicat una bona part a presentar els grans autors clàssic de la matèria, com Victor Balaguer, Antoni de Bofarull, Antonio de la Torre, Jaume Vicens Vives, Santiago Sobrequés, etc. En aquest segon bloc per tant no tornaré a presentar aquests autors, no fa falta dir què les seves obres, com també passa amb les obres agrupades en la “Dimensió Política”, han resultat ser vitals per al futur desenvolupament de noves investigacions en aquest àmbit.

4.1 Historiadors clàssics del dret català

Començaré parlant de dos autors, que crec, són els pilars fonamentals per a qualsevol estudi que es vulgui realitzar, i que de fet s’han realitzat sobre la Diputació en la seva vessant més “institucional” o jurídica.

El primer autor ja l’he citat varies vegades en el transcurs del treball, Ignacio Rubio i Cambronero i la seva monumental obra “ *La Deputació del General de Catalunya en els segles XV i XVI*” publicada l’any 1950. L’altre autor és Víctor Ferro i Pomà, considerat com un dels historiadors clàssics del dret català, tot i que la seva obra més important i la que més ens interessa “*El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al decret de Nova Planta*” va ser escrita l’any 1987.

Ignacio Rubio i Cambronero (1895-1983), és el primer autor que vaig trobar durant la meua primera recerca bibliogràfica sobre la Diputació del General, que parlava únicament de la Diputació. Passat l’ensurt inicial, degut a l’extensió del seva obra, he arribat a valorar en gran mesura el seu treball, ja que gràcies a la seva bibliografia vaig poder tenir una bona base per a futures recerques relacionades amb la Diputació.

Tot i que en el títol de la seva tesi, delimiti les investigacions als segles XV i XVI, i en principi sobrepassi el límit cronològic marcat per aquest treball, la realitat és que la seva obra és tan completa que una gran part està dedicada a les fonts i a la historiografia relacionada amb la

Diputació, a més de dedicar també una gran part a l'estudi dels segles XIII i XVI amb tot el que això suposa; l'origen de la diputació, la seva consolidació, la relació amb la nova nissaga de monarques després de la mort de Martí I "l'Humà" i per suposat la Diputació durant la guerra civil catalana del segle XV.

Podríem per tant haver inclòs perfectament Rubio i Cambronero amb la resta d'autors del primer bloc, el motiu pel qual al final m'he decidit a incloure'l en aquest bloc és perquè considero que la seva aportació de la Diputació en la seva vessant més interna/funcional, va ser pionera en el seu moment i que va ajudar als historiadors posteriors a continuar aquestes línies d'investigació amb una base més sòlida. Amb això no vull dir que aquesta sigui la part més important de la seva obra, sinó que en aquest aspecte concret, va tenir més rellevància en els estudis posteriors, ja que va assentar les bases per a una nova línia d'investigació referent a la Diputació, i que per tant va ajudar a eixamplar el coneixement que es tenia d'aquesta fins aleshores.

Per exemplificar el que vull dir ens podem fixar en el capítol IX del llibre *"La Deputació del General de Catalunya en els segles XV i XVI"*. Aquest capítol Rubio y Cambronero analitza i presenta de forma detallada durant més de cent pàgines tots aquells càrrecs associats a la Generalitat, utilitzant bàsicament fonts documental i no les fonts bibliogràfiques que en altres capítols hi són ben presents.

" Al objeto de llevar a cabo sus diversas atribuciones, el organismo disponía de un gran número de funcionarios que se conocían con el nombre comun de <<oficiales del General>> ,figurando, como queda expuesto, al frente de aquél los llamados <<diputats>>y <<oydors de comptes>>.

A continuación, después de describirse lo más saliente del cometido que les estaba encomendando a los dos mencionados relevantes cargos, se exponen las funciones principales que competían a tales oficiales, quienes prestaban sus respectivos servicios en una de las tres casas que comprendía la institución: <<de la Deputació, del General o de les Entrades y Eixides y de bolla>>.

Cada una de estas tres casas alcanzó un gran interés en los siglos que se historian, pues el comercio y la industria del Principado tuvieron que atenderse en todo momento a us ponderadas directrices, que aun hoy se nos ofrecen modélicas, gracias sin duda, en muy buena parte, a la honradez y eficiente función de los mencionados empleados de aquellas instituciones⁶³

⁶³ RUBIO I CAMBRONERO, I. *La Deputació del General...*, Vol.I, p.275-389.

He citat aquest fragment per destacar la seva voluntat d'estudiar la institució des de diversos àmbits, en aquest el referent al personal de la Diputació.

Podem veure per tant, l'afany de Rubio i Cambronero per presentar una història molt més social i també econòmica, ja que molts d'aquests oficis estaven estretament relacionats amb la fiscalitat desenvolupada per la Generalitat, i deixar de banda l'antiga historiografia.

L'última frase, però em descol·loca una mica “ *pues el comercio y la industria del Principado tuvieron que atenderse en todo momento a us ponderadas directrices, que aun hoy se nos ofrecen modélicas, gracias sin duda, en muy buena parte, a la honradez y eficiente función de los mencionados empleados de aquellas instituciones*”, entenc que tot just era 1950, i la metodologia proposada pels *Annales* encara es trobava en una fase molt primerenca a l'estat espanyol, i les afirmacions d'aquest tipus encara eren comunes.

Més enllà d'analitzar els diputats i oïdors de comptes Rubio i Cambronero analitza també una gran quantitat d'oficis com l'escrivà major, procuradors fiscal, síndic del General, credencer dels draps, fins i tot el sastre del General, i un llarg etcètera d'oficis més, i ho fa d'una manera molt exhaustiva, anomenant la indumentària, remuneracions, limitacions, funcions, horaris (que poden anar variant al llarg del temps segons el que marquin les Corts), etc.

Aquesta informació per contra del que pugui semblar, ens ajuda a entendre millor les activitats que realitzava la Diputació del General, per exemple en la seva funció fiscal i financera.

Víctor Ferrero i Pomà (1936-2007) jurista i historiador del dret, Víctor Ferro és sense cap mena de dubte un dels historiadors del dret català més importants de la nostra època. Els seus estudis sobre les institucions polítiques i administratives de Catalunya durant l'època Medieval i Moderna, han esdevingut lectura obligatòria per a tots aquells que es vulguin introduir en l'estudi de les institucions històriques catalanes, i també per a tots aquells que hi vulguin aprofundir-hi.⁶⁴

Un dels llibres més importants en aquest sentit és *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al decret de Nova Planta* (1987). En aquest llibre l'autor pretén donar al lector català, de manera introductòria i no gaire detallada, una visió general del que eren les institucions polítiques i administratives de Catalunya fins a la seva desaparició que culminarà amb l'entrada de les tropes borbòniques l'onze de setembre de 1714.⁶⁵

⁶⁴ PELAEZ, M.J, *Dos grans juristes cultivadors del dret històric: Víctor Ferro Pomà i Juan Miguel González de Audicana*. Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Revista de Dret Històric Català , Vol. 9 ,2009, p. 159-171

⁶⁵ FERRO I POMÀ, V. *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al decret de Nova Planta*, Barcelona, 1987, p.1.

Ferro exposa també la dificultat de presentar aquest assaig per la manca d'una bibliografia general, completa i continuada sobre el tema⁶⁶, *“Quant a la bibliografia relativa a les institucions de Catalunya, especialment pel que fa a l'etapa final de llur desenvolupament, limitem-nos a indicar que no hi ha cap estudi general i sistemàtic sobre l'administració de justícia, sobre les finances públiques, ni sobre la Diputació del General, i que els treball més modern d'aquest caràcter i d'autor català sobre una institució fundamental té més de cent anys”*⁶⁷

Creu necessari també, aprofundir més sobre els estudis jurídics i administratius ja que *“És palesament impossible d'entendre ni de valorar – no parlem ja de jutjar – els actes d'un personatge històric investit d'un càrrec públic sense tenir una idea més o menys precisa d'allò que el mateix interessat en sabia: com s'hi arribava, quant de temps s'hi estava, de qui depenia i fins a quin punt, quins poders es tenien i sobre qui, on i quan; quins n'eren els riscos i quines conseqüències per al futur personal i familiar...La manca d'aquests coneixements pot invalidar radicalment les interpretacions més conscienciosament edificades sobre una erudició que en prescindeixi”*.⁶⁸

Ferro a més, creu que les seves investigacions poden ajudar a comprendre la cultura d'un poble, ja que segons ell la cultura d'un poble no és limitada només als camps de la llengua, literatura, art ciència, etc., sinó també en la tradició política, *“La familiaritat amb unes institucions, unes normes i uns mecanismes jurídics (i no tan sols amb llurs noms) que des dels orígens i durant la major part de la seva història regiren la vida del país”*.⁶⁹

La metodologia crítica de Victor Ferro ens apropa per tant a la història total de Pierre Vilar. Les aportacions de Ferro en aquest àmbit resulten innegablement necessàries per tenir un coneixement més general i profund de la Diputació del General, i per extensió de la història de Catalunya.

Amb tot Ferro “només” dedica un capítol a la Diputació⁷⁰ (cal recordar que el seu llibre pretén ser una llibre introductori de les institucions catalanes pre-decret de Nova Planta) i que va ampliar amb el seu discurs durant les jornades d'estudi sobre *“El territori i les seves institucions històriques”* realitzades l'any 1997 al municipi de l'Ascó.⁷¹

⁶⁶ *Ibídem*, p.1.

⁶⁷ Victor Ferro es refereix als estudis de J.Coroleu i J.Pella, *Las Cortes catalanas (1876)* i que he comentat durant el primer bloc.

⁶⁸ FERRO I POMÀ, V. *El Dret Públic Català...*, p.1

⁶⁹ *Ibídem*, p.2

⁷⁰ *Ibídem*, capítol sisé *La Diputació del General*, p.247-288.

⁷¹ Els parlaments d'aquesta jornada és van agrupar en el llibre *“El Territori i les seves Institucions Històriques”*, Fundació Noguera, Estudis, 19 y 2, II volums, Bracelona, 1999 editades per Josep Serrano Daura.

En aquest capítol Ferro analitza la constitució orgànica, competències, poders, privilegis i aspectes de la Diputació amb un especial interès en els diputats i oïdors de comptes, l'elecció d'aquests càrrecs mitjançant el procés d'insaculació, procediments de convocatòria dels braços i altres aspectes administratius i financer de la institució. El capítol comprèn des de la gènesi de la Diputació fins al Decret de Nova Planta, aquest llarg període dificulta l'anàlisi exhaustiu de la Diputació.

De Víctor Ferro hem de tenir present per tant, la seva obra en tota la seva globalitat i no només quedar-nos en els estudis específics de la institució, ja que en aquest cas perdríem molta informació, degut a que la Diputació del General no era una institució plenament independents i autònoma sinó que depenia també de les Corts Generals, més de tenir una gran presència en molts altres àmbits.

4.2 Els historiadors actuals del dret

Després de parlar d'aquests dos autors i fer esment de les obres més importants a l'hora d'abordar l'estudi administratiu i jurídic de la institució parlaré de dos autors més recents i que han continuat amb el llegat deixat per Ignacio Rubio i Cambronero i Víctor Ferrero Pomà, em refereixo a Tomàs de Montagut i Estragués i Isabel Sánchez de Movellán Torent.

Tomàs de Montagut i Estragués (1952)

Tomàs de Montagut, historiador del dret català, i partidari de les tesis de Victor Ferro, ha esdevingut un autor cabdal i de ineludible lectura si volem conèixer més a fons la història de les institucions polítiques i financeres de Catalunya i de la Corona d'Aragó.

Ha publicat i a participat en una gran quantitat d'estudis relacionats amb el dret antic català. Les seves dues obres més importants i que estan relacionades amb la temàtica d'aquest treball són la seva tesi doctoral *El mestre racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*, publicada l'any 1987 i *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya fins al 1413* (1996).

Tot i que les investigacions del Mestre Racional s'escapen de l'àmbit d'estudi d'aquest treball, ja que era un òrgan que depenia completament del poder reial, és una important font pel que fa a la fiscalitat medieval catalana, com també ho és la Diputació. En aquest sentit trobo pertinent incloure el llibre en el present treball, ja que com sabem existeix una relació estreta i evident entre fiscalitat i Diputació.

Em centraré per tant en el segon llibre esmentat *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya fins al 1413*.⁷²

Les institucions fiscalitzadores pretén ser un treball on s'analitza la institució de la Generalitat en la seva vessant fiscal i financera, i que complementa el seu primer treball on estudiava la hisenda reial i l'òrgan jurídic suprem de la seva gestió, el Mestre Racional. Amb el present treball, però la Generalitat adquireix tot el protagonisme juntament amb la figura del "Oïdors de Comptes".⁷³

Tomàs de Montagut posa de manifest l'apreciació que feia Ferran Valls i Taberner⁷⁴ pel que fa a la manca d'unes monografies crítiques que estudiïn els orígens, les característiques i l'evolució de la Generalitat de Catalunya, aquesta situació s'agreuja si ens centrem en els estudis realitzats sobre els oïdors de comptes del General de Catalunya.⁷⁵ Montagut també realitza un anàlisi del *ius commune*, és a dir, el dret romà-canònic reelaborat per la doctrina dels juristes europeus. Des de la fi del segle XI, i la seva relació amb la construcció del cos jurídic a les institucions fiscalitzadores de la Generalitat.

Utilitzant el marc cronològic, Montagut analitza l'evolució de la institució en les diferents Corts que es van anar produint des de les Corts de Cervera de 1359 fins a les cort de Barcelona de 1413, on la Diputació patirà una transformació promoguda per la nova dinastia dels Trastàmara. Al llarg del llibre podem veure l'evolució jurídica de la institució en el seu context històric, i a mesura que anem veient les noves competències i/o funcions, anem desgranant a la vegada l'impacte que va tenir la Generalitat com a "institució fiscalitzadora" i conclou:

"La compilació del dret general català que ara es demana es dirigeix a obtenir una seguretat sobre el dret vigent a Catalunya que és imprescindible per dur a terme l'activitat de control que tant els

⁷² Aclarir també que aquest treball s'inscriu dins el projecte "*Història d'una institució jurídica: la Generalitat de Catalunya i la seva autonomia financera a les èpoques medieval i moderna*", dirigit pel propi doctor Tomàs de Montagut i que participen diferents professors de la Universitat Pompeu Fabra, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Girona

⁷³ El naixement de la figura de l'oïdors de comptes l'hem de situar durant les Corts de Cervera de 1359 en què s'anomenen tres oïdors de comptes per portar el control econòmic i fiscal dels diputats i "retre comptes" a les Corts Catalanes. En aquestes Corts el rei Pere el Gran demanà un aportació econòmica per poder mantenir la guerra contra Pere el Cruel de Castella. Per tal de poder rebre aquestes aportacions va haver de fer grans concessions i cedir més poder a les Corts, és en aquest moment quan s'instaura de fora definitiva i permanent al Diputació del General de Catalunya.

⁷⁴ VALLS I TABERNER, F. *Resposta a Antonio de la Torre* dins "*Orígenes de la Diputación del General de Catalunya*" dins els discursos llegits en la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona, el 18 de novembre de 1923.

⁷⁵ MONTAGUT I ESTRAGUÉS, T. *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya fins al 1413*, Sinducatura de Comptes, Barcelona, 1996, p.25

*disputats com els oïdors de comptes tenen encomanada, i que és la clau de volta del pactisme, és a dir, de la peculiar constitució política de la monarquia corporativa catalana de base territorial. Els diputats controlaran la legalitat dels actes regis i els oïdors de comptes, la legalitat de la gestió financera de la Generalitat, és a dir, l'activitat en la qual es manifesta l'autonomia financera del General i que constitueix, alhora, l'exponent màxim i la seu principal del seu poder polític".*⁷⁶

Per acabar Montagut ens ofereix un apèndix documental que enriqueix encara més, el ja magnífic llibre de Montagut.

Isabel Sánchez de Movellán Torent deixebia del propi Tomàs de Montagut i autora de la tesi doctoral *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, publicada al 2004, a més de una gran quantitat de treballs relacionats amb la Diputació del General com ara *La reforma de la Diputació del General en les Ordinacions de 1432*, *La jurisdicció de la Diputació del General, Generalitat, en el segle XV*, *El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període 1454-1458*, *El Dret de la Bolla de plom i segell de cera* i un llarg etcètera de treballs més que la situen com a una de les autores més prolífiques i més important dels nostre temps pel que fa a l'estudi de la Diputació del General.

La tesi doctoral de Sánchez de Movellán és un treball difícil de categoritzar per la gran quantitat de temes que fa referència. És un treball molt similar al realitzat per Ignacio Rubio i Cambroner⁷⁷, ja que presenta el treball des d'una visió global de la institució baixmedieval, tant historiogràficament com estructuralment parlant. Així, Sánchez de Movellán ens ofereix un complet i detallat estudi institucional de l'estructura i de les funcions dels mecanismes organitzatius, a més té en compte les relacions que es plantegen entre els interessos dels diferents estaments i grups socials del Principat i les condicions de l'activitat duta per la Diputació.

Com també em passava amb Rubio i Cambroner, he decidit incorporar el treball de Sánchez Movellán en aquest segon bloc ja que ens presenta noves aportacions del funcionament en les que destaquen l'encaix institucional de la Diputació del General com a òrgan delegat del General i subordinat als tres estaments reunits en Corts, a la vegada actua amb independència d'aquests quan no se'n celebren⁷⁸. Aquest encaix també ho podem comprovar en la producció de la

⁷⁶ *Ibíd*em, p.137

⁷⁷ RUBIO I CAMBRONERO, I. *La Deputació del General...*, Barcelona, 1950.

⁷⁸ SÁNCHEZ DE MOVELLAN I TORRENT, I. *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, vegeu capítol quart Estructura Orgànica (I), p.138-190.

normativa orgànica de la institució durant la celebració de les Corts⁷⁹. Així mateix, cal destacar el funcionament ordinari de la Generalitat on es precisen els drets, els deures i les responsabilitats dels principals oficis, com també va fer Rubio i Cambronero⁸⁰. L'obra ens aclareix també les tres funcions bàsiques que correspon exercir a la Generalitat, la més coneguda és la gestió tributària de l'impost de les generalitats, tant en relació al donatiu atorgat al monarca per les Corts, com l'emissió del deute públic i la seva administració.

A continuació ens aporta nous coneixements pel que fa a la col·laboració de la Diputació amb les tasques militars i defensives del Principat, i l'adquisició de cada vegada més poder polític que culmina amb la guerra civil catalana del segle XV.

Podem catalogar l'obra de Isabel Sánchez de Movellán dins el corrent historiogràfic jurídic amb una clara influència de la història total que predicava Pierre Vilar, no tan en l'èmfasi de lluita de classe social que sí feia Vilar, però sí referent a la idea de "*fets institucionals*" que tendeixen a fixar les relacions humanes dins els marcs existents: dret civil, constitucions polítiques, etc. juntament amb els aconteixaments que marquen la vida de les persones i les societats. "*la investigación histórica consistiría "en el estudio de los mecanismos que vinculan la dinámica de las estructuras —es decir, las modificaciones espontáneas de los hechos sociales de masas— a la sucesión de acontecimientos —en los que intervienen los individuos y el azar, pero con una eficacia que depende siempre, a más o menos largo plazo, de la adecuación entre estos impactos discontinuos y las tendencias de los hechos de masas"*⁸¹.

En últim terme, m'agradaria ressaltar un altre treball de Sánchez de Movellán, "*El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període 1454-1458*" (2001)⁸² i que em serveix per exemplificar la voluntat de l'autora a l'hora de relacionar la Diputació del General amb altres àmbits, en aquest cas una altra institució que tampoc estava sota control reial, i veure les dinàmiques d'actuació de la Generalitat, i així tenir una visió més global. Sánchez de Movellán conclou que:

"Les dues institucions separades de la Corona, el Consell de Cent barceloní i la Diputació del

⁷⁹ Ibídem, Capítol cinquè *Estructura orgànica (II)*, p. 181-229.

⁸⁰ Ibídem, Capítol sisè *Estructura Orgànica (III)*, p.231-268.

⁸¹ VILAR, P. *Introducción al vocabulario del análisis histórico*, 1980, p.47.

⁸² SÁNCHEZ DE MOVELLAN I TORREN, I. *El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període 1454-1458*. Quaderns de Barcelona, núm. 5, 2001, p.79-85 . El doctor Pere Ortí Gost va realitzar un article sobre el balanç historiogràfic que podem utilitzar per comparar aquesta institució amb la Diputació del General. Vegeu *El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana*, Barcelona quaderns d'història, núm. 4, 2001, p.21-48.

General de Catalunya, actuaven coma veritables òrgans polítics al Principat, cadascuna amb un àmbit delimitat: el municipi de Barcelona i el Principat, respectivament. Malgrat això, de vegades es van produir conflictes entre totes dues a causa de la coincidència, per exemple, en l'objecte tributari com va ocórrer amb les imposicions municipals sobre els draps i el dret de bolla de la Diputació. La Cort general de 1454-1458 va viure aquesta situació de manera molt intensa a causa, en gran manera, de l'absència dl rei al Principat. Aquest fet va provocar dues conseqüències, d'una banda, la creixent importància política de les persones de representació reial [...] i d'altra banda, els esforços de les dues institucions polítiques més importants del Principat, Consell i Diputació, per omplir els buits en l'exercici de poder polític propiciat per les absències del rei Alfons”⁸³

Podem veure com dos de les tres institucions bàsiques del “pactisme” català durant el segle XV van aprofitar per augmentar el seu poder polític a través de les seves funcions fiscals, resultat dels buits de poder que es van produir durant el regnat d'Alfons el Magnànim, molt semblant al que passaria durant el segle XVI amb la Diputació del General degut a les absències dels monarques hispànics, a causa de la *deslocalització* de la Cort i que suposaria el trasllat del poder reial cap a Madrid⁸⁴.

4.3 Conclusions

L'estudi de la Diputació del General des d'un punt de vista jurídic-administratiu és un àmbit d'estudi relativament recent i que necessita encara ser analitzat amb una major profunditat. Per il·lustrar això podem veure la gran diferència d'estudis referents a la qüestió política, i els estudis jurídics i administratius. Aquesta diferència quantitativa entre autors que han estudiat la vessant més política i els que l'han estudiat des de la vessant jurídica i administrativa, ens demostra, no només l'interés polític que suscita la Generalitat, sinó també ens demostra la gran feina que queda per fer en el àmbit de la història del dret de la Diputació.

Contestant la pregunta que em vaig marcar a l'inici del treball, puc dir que les línies d'investigació referent a la “Dimensió Institucional” han avançat lentament des de els estudis de Victor Ferro. Tot i que es pot considerar “normal” ja que si tenim en compte que la majoria d'autors clàssics de la Diputació són pocs els que hi dediquen un anàlisi i un estudi exhaustiu. Com a conseqüència, la base historiogràfica d'aquest àmbit és més escassa, pel que s'ha de de realitzar les investigacions

⁸³ Ibídem, p.84-85

⁸⁴ Felip II va traslladar la cort permanentment a Madrid, al 1561 i estableix la capitalitat.

directament des de les fons, amb les dificultats i la lentitud que això suposa.

Hem vist com des de Rubio i Cambronero i Victor Ferro, les investigacions sobre el funcionament de la Diputació ha anat virant cap a un estudi més global, és a dir, no centrat únicament en l'evolució de la institució a través de les decisions preses a les Corts, sinó també centrant-se en la relació entre aquestes i la part més política i fiscal, juntament amb la responsabilitat i funcions dels oficis que componien la Generalitat.

Les aportacions de Tomàs de Montagut i Isabel Sánchez de Movellán, marquen aquest nou camí. El primer per la seva voluntat d'analitzar i conèixer més detalladament la Diputació i la seva mecànica interna, i la segona per els seu anàlisi exhaustiu de la Diputació del General en tots els seus àmbits incorporant noves vies d'investigació.

Amb tot, em de tenir en compte que els conceptes sobre les institucions jurídiques no són fàcils d'elaborar ja que les institucions evolucionen amb el temps, i s'han d'adaptar aquests conceptes al marc cronològic on es troben les investigacions, ja que les funcions d'un determinat ofici podria no ser el mateix en un període que el d'un altre, i canviar completament la definició de dit ofici.

Per exemple, els historiadors clàssics sovint associaven la Diputació del General amb el "General", i es fixaven sobretot en els primers drets del General, durant la seva època inicial. Aquests drets però van canviant al temps que la Diputació va evolucionant i adquirint noves competències i atribucions.

És necessari per tant no només un anàlisi més global de la institució sinó també un anàlisi més continuat en el temps. Fins ara aquest anàlisi no s'ha traduït en unes monografies completes de la Diputació de la Generalitat i els historiadors s'han limitat a estudiar la institució en èpoques concretes i en àmbits concrets sense realitzar un estudi que ho englobi tot. Sé de la dificultat que això suposa i que potser no s'escau dir-ho ja que el propi objecte d'aquest treball està limitat cronològicament, però crec sincerament que una monografia completa de la institució ajudaria a tenir un major coneixement i una visió més global del que va representar realment la Diputació del General en la construcció d'una identitat diferenciada, podem dir "nacional", i a la vegada plantejar teories de com aquesta institució va afectar el dia a dia de les persones.

Per acabar, i no vull semblar repetitiu, crec també que és necessari més estudis jurídics que aportin nova informació i noves línies d'investigació. Amb això el que vull dir es que si la història

de Catalunya com a comunitat política diferenciada i dotada d'una personalitat pròpia, necessita d'aquests estudis que analitzin aquesta diferenciació que començarà a albirar-se durant la baixa edat mitjana, quan el poder públic es dividirà entre la institució monàrquica, el rei, i les institucions no monàrquiques com les Corts (en les Corts hi estava present el rei, però no era una institució controlada per la monarquia) o la Diputació, dues formes que s'aniran perfilant i s'harmonitzaran els poders públics que emanaran d'elles a través del dret. Es necessari i vital determinar l'abast de les competències d'aquestes institucions públiques a través de l'estudi jurídic.

5. LA DIMENSIÓ FISCAL I FINANCERA

“Entre el final del segle XIII i els anys centrals del Tres-cents, les monarquies de l’Occident europeu van experimentar el que alguns historiadors no dubten a anomenar revolució fiscal.⁸⁵ Aquestes formacions polítiques, en plena afirmació de les estructures de poder i enfrontades a una costosíssima estratègia d’expansió – i defensa – territorial, no podien assolir aquests objectiu amb els limitats recursos procedents del patrimoni reial. D’aquesta manera desenvoluparen un complex procés d’extensió gradual de l’àmbit de la punició fiscal cap a tot el territori i cap a tots els súbdits del monarca, és a dir, més enllà dels estrets límits del domini reial i dels vassalls directes del sobirà. La seqüència que va concloure amb la plasmació final d’allò que la historiografia francesa anomena “fiscalité d’État i l’anglosaxona, “tax state” “.⁸⁶

Durant els segles XIII i XIV dins el règim de les monarquies occidentals anirà apareixent el que es coneix amb el nom de “fiscalitat d’estat”. Aquesta “fiscalitat d’estat” va anar evolucionant de diferents maneres segons el territori on es desenvolupava. A França o a Castella la monarquia aconseguiria construir un sistema fiscal sota la seva autoritat, sense cap institució que els limités. A la Corona d’Aragó en canvi, la nova fiscalitat que estava sorgint va quedar sota control de les Corts i administrada per les diputacions del General de cada territori.⁸⁷

Com ja hem comentat en diverses ocasions, que la Diputació del General va néixer com una comissió depenent de les Corts⁸⁸ per recaptar tributs pactats entre el rei i les Corts.

Des de la gènesi la Diputació del General ha estat lligada molt estretament a la qüestió fiscal i financera.

Tot i l’aparent relació entre fiscalitat i Generalitat, la realitat és que els estudis sobre la fiscalitat i crèdit de la Diputació són relativament recents. Amb això no vull dir que no hi hagin estudis anteriors, però aquests sempre han girat entorn a la evolució com a institució de la Diputació, la

⁸⁵ ORMROD, W.M., *Les monarchies d’Europe occidentale à la fin du Moyen Âge*, a R. Bonney (ed.), *Systèmes économiques et finances publiques*, PUF, París, 1996, p.114.

⁸⁶ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M. i ORTÍ GOTS, P. *Corts, Parlaments i Fiscalitat a Catalunya: Els capítols del donatiu (1288-1384)*, Textos Jurídics Catalans, Barcelona, 1997, p.1.

⁸⁷ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M. *El naixement de la fiscalitat d’Estat a Catalunya (segles XII-XIV)*, Eumo Editorial, Girona, 1995, p.9-12

⁸⁸ Com hem parlat anteriorment va ser Antonio de la Torre que durant els discursos realitzats a la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona, va establir que per contra del que havien cregut els historiadors del vuit-cents que la Diputació del General de Catalunya no van néixer l’any 1289, sinó que aquestes eren unes comissions temporals per recaptar uns tributs. No va ser fins al 1359-1365 que les Corts quedarien, tot i que en un inici eren temporals, com un organisme permanent, amb unes funcions determinades.

seva consolidació i augment de responsabilitats al llarg del temps, o la relació d'aquesta activitat financera i fiscal amb els diferents oficis de la Generalitat. No existia per tant, una anàlisi més tècnic i profund de la fiscalitat pròpia de la Diputació.

Per exemple Ignacio Rubio i Cambroner, en la seva tesi *La Deputació del General de Catalunya en los siglos XV i XVI* de la que ja hem parlat en diverses ocasions, introdueix de manera superficial les contribucions conegudes com “*generalitats*”. Rubio i Cambroner divideix en dos classes aquests impostos, el de *Dret de les entrades i eixides* i el de *Drets de la bolla de plom e segell de Cera*.⁸⁹

El primer seria el que coneixem avui dia com a dret de duanes i el segon era un impost directe sobre l'industria tèxtil catalana. L'anàlisi però no va més enllà d'explicar que eren aquests impostos, qui i com els recaptava, etc.

Un altre exemple el trobem en les aportacions de Tomàs de Montagut. En el seu llibre *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya: Des dels seus orígens fins a la reforma de 1413*, fa referències a l'activitat fiscal de la Generalitat, però com he dit en l'anterior bloc aquest treball es centra sobretot en les institucions fiscals des d'un punt de vista jurídic, a través de l'anàlisi del dret i de les atribucions que anirà adquirint la Generalitat amb el temps.

Un anàlisi més reflexiu que el de Rubio i Cambroner, el realitza Isabel Sánchez de Movellán, que com ja he comentat en diverses ocasions en aquest treball, es tracta d'una de les obres més completes que existeix ara mateix sobre la Diputació.

En els capítols set i vuit de la seva tesi doctoral que porten per nom “*Funció econòmica: La recaptació del donatiu reial(I)*” i “*Funció econòmica: La recaptació del donatiu reial(II)*”, Sánchez de Movellán recopila d'una forma ordenada i sintètica tots els aspectes de la funció econòmica de la Diputació del General. Hi podem trobar l'anàlisi jurídic del tribut, la seva recaptació, els capítols del donatiu des dels precedents, l'any 1363 fins a la seva evolució a mitjans del segle XV, els impostos de les generalitats, fogatges, la bolla, etc.

El seu treball s'emmarca sobretot a presentar el sistema fiscal de la Diputació de manera introductòria, fent un especial èmfasi als impostos més rellevants, la seva recaptació, l'anàlisi jurídic i el seu cobrament a través del sistema de crèdit dels censal i violaris.

Els estudis fiscals sobre la Guerra Civil del segle XV i les seves conseqüències han estat estudiades pels historiadors Santiago Sobrequés i Jaume Sobrequés, aquests estudis resulten molt

⁸⁹ RUBIO I CAMBRONER, I. *La Deputació del General de Cataluñ...*, p. 235-269.

interessants, tot i que en comparació amb altres investigacions realitzades sobre la guerra civil catalana que tenen un component molt més polític, resulten ser estudis molt minoritaris i amb un gran recorregut per a futures investigacions.

Retornant a la fiscalitat d'estat de la que parlaven al principi del bloc, els estudis realitzats en aquest àmbit i amb la Diputació del General com a protagonista, vull destacar a tres autors: Antoni Riera Melis, del qual ja hem parlat en el primer bloc, Manuel Sánchez Martínez i Pere Ortí Gost. Aquests dos últims autors, són els historiadors que més informació han aportat, i aporten, avui dia pel que fa a la perspectiva fiscal i financera fins ara.

5.1 Els autors principals

Antoni Riera Melis (1944). Aquest autor ha participat en diferents treballs relacionats amb la Diputació del General, però farà referència al seu extens article *La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu*⁹⁰ on realitza un anàlisi molt complet sobre la Diputació des de la instauració de la dinastia Trastàmara com a sobirans de la Corona d'Aragó fins a la consolidació d'Alfons el Magnànim a Nàpols, amb la signatura de la treva amb Gènova, i l'inici del "imperialisme" catalanoaragonès a la mediterrània.

Aquest treball analitza cada etapa d'aquest període des d'un punt de vista polític, econòmic i jurídic que pretén posar de relleu els canvis soferts, i "*inserir la Generalitat en la «crisi baixmedieval» catalana, per tal de precisar, a partir de la gestió que en féu, la cronologia i l'abast dels conflictes que caracteritzen una època complexa, que encara suscita controvèrsies entre historiadors*".⁹¹

La idea d'introduir les gestions de la Generalitat dins el context de crisi baix medieval, és per tant, relativament nova, ja que no hi ha cap estudi que inclogui les dinàmiques d'actuació de la Generalitat dins aquesta crisi, perquè fins ara segons el que he pogut llegir, sempre havien quedat supeditades al context històric i polític de les Corts, i per tant, no subordinades al context econòmic general.

⁹⁰ RIERA MELIS, A. *La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu*, Acta històrica et archaeologica mediavelia, 2010, núm. 30, p.153-249.

⁹¹ Ibídem, p.155.

En l'article Antoni Riera, analitza de forma molt completa tota la dimensió fiscal de la Diputació integrada als aspectes econòmics més generals o aparentment sense relació directa amb la Diputació, com són l'economia urbana; en especial la draperia i la indústria tèxtil en general, el comerç amb altres territoris, etc. A la vegada que ens introdueix a les funcions més específiques de la Diputació com era la recaptació i pagament al rei del donatiu votat a les Corts. Així, com el creixent poder polític de la Generalitat i la seva "lluïta" constant amb la monarquia per controlar aquest poder.

Riera destaca les competències fiscals que tenia la Diputació del General per fer front als costos del seu funcionament, i les divideix en tres fonts principals d'ingressos; el *dret d'entrades i eixides*, el *dret de la bolla de plom i segell de cera de draps*, instaurats el 1363 per les Corts de Montsó (i que tenen una gran importància per determinar l'origen exacte de la Diputació tal i com veurem més endavant), i per últim el *dret de les joies*, documentat per primera vegada a les Corts de Barcelona de 1473 en el context de reformes impulsades per Ferran I. A més de gaudir en matèria tributària de jurisdicció absoluta, en aquest sentit estava per damunt inclús del sobirà.⁹²

A nivell polític, Antoni Riera es fa ressò també d'un dels debats historiogràfics més, relacionats amb la Diputació, i és la suposada pèrdua de privilegis que la nova dinastia Trastàmara va impulsar a principis de segle XV. Recalca que tant Ferran I com Alfons el Magnànim, van aconseguir *rebutjar* les principals reivindicacions dels legisladors: el reconeixement a la Generalitat del dret a jutjar els incompliments de les Constitucions, la reestructuració de la Audiència reial, etc., finalitzant així el "re-disseny a la baixa" de l'espai específic del sobirà que s'havia aconseguit durant l'absència de poder reial arran de la mort de Martí l'Humà al 1410.⁹³

L'autor però no només es centra en l'aspecte més polític o financer, insereix també la Diputació també dins un context econòmic més global. Exposa per exemple, que l'economia urbana s'enfrontava a algunes mancances internes i problemes externs ja que el procés de renovacions de la draperia catalana endegat al darrer terç del segle XIV va reduir el seu ritme després de 1410, quan la Diputació o com anomena Riera les "classes privilegiades" van apujar els preus de les barreres aranzelàries. Aquestes accions tenien un gran impacte tant per a l'economia drapera com per a la pròpia Diputació, i cito "*L'economia urbana s'enfrontava també algunes mancances internes i problemes externs [...]. El procés de renovacions de la draperia catalana endegat al darrer terç del segle XIV va reduir el seu ritme després de 1410, quan les classes privilegiades del*

⁹² *Ibidem*, p.192-193.

⁹³ *Ibidem*, p.195.

Principat incrementaren, malgrat la pujada de preus provocada per les barreres aranzelàries [...]. Les entrades de teles estrangeres incidien també sobre els ingressos fiscals de la Diputació del General, encara que d'una forma més complexa que en els interessos dels particulars, atès que incrementaven directament la recaptació dels drets d'entrades i d'eixides i del segell de cera alhora que reduïen indirectament la dels drets de la bolla de plom, en la mesura en què concorrien amb els draps de la terra i n'endarrerien la renovació tècnica dels procés productiu".⁹⁴

Aquests casos que he comentat, i que representen una petitíssima part del treball de d'Antoni Riera, el que vull és exemplificar la voluntat de l'autor per inserir la Diputació dins el context polític i econòmic del país, i no conformar-se només amb la seva funció principal, la fiscal i financera. A més, si analitzem l'aportació de Antoni Riera Melis, entreveiem també l'objectiu d'incloure la Diputació del General dins el debat historiogràfic marxista pel que fa a la lluita de classes, fet que em sembla molt interessant perquè des dels autors de tradició romàntica, els historiadors s'havien limitat al estudi de la Diputació des d'una perspectiva, podríem dir més política i institucional, sense entrar en el debat social.

Antoni Riera Melis considera però, que la Diputació del General, controlada per privilegiats són els responsables d'empobrir a les classes mitjanes, ja que les contínues campanyes militars d'expansió territorial resultaven ser molt cares i difícils de finançar, i tindrien com a conseqüència l'empobriment de la població.

M'agradaria citar un altre fragment de l'article d'Antoni Riera ja que considero que així s'entendria millor aquesta postura, que per altra banda destaca sobre les aportacions de la resta dels autors.

"Diputació del General, controlada pels estaments privilegiats, continuaria utilitzant, per recaptar aquests subsidis, les dues vies ja assajades en el passat: l'emissió de deute públic o l'augment de la pressió fiscal. tant l'una com l'altra, pel fet de provocar una perversa assignació de recursos i empobrir les classes mitjanes rurals i urbanes, respectivament, il·lustrarien el sistema econòmic català." ⁹⁵

⁹⁴ Ibídem, p. 197.

⁹⁵ Ibídem, p.249

Manuel Sánchez Martínez i Pere Ortí Gost (1963). Considero oportú exposar els treballs de Manuel Sánchez i Pere Ortí de manera conjunta ja que les seves investigacions són paral·leles i han col·laborat en el estudis sobre fiscalitat en l'època medieval.⁹⁶

Tot i que ja he exposat en reiterades ocasions l'origen i les funcions principals de la Diputació tenen una gran relació en l'àmbit fiscal, la importància és encara superior si l'englobem dintre de la construcció d'una fiscalitat d'estat a la Corona d'Aragó, i tal i com diu Manuel Sánchez *" per la importància que té, i no únicament en la història del sistema fiscal, hauria de merèixer tot a una monografia"*⁹⁷.

Manuel Sánchez, dedica un capítol sencer del seu llibre a la consolidació de la fiscalitat d'estat que coincideix - i no per casualitat - amb el naixement de la Diputació del General de Catalunya. És en aquest any i amb el naixement de la Generalitat que *"es podria començar a parlar de l'existència d'una fiscalitat d'Estat, d'abast general a tot el Principat, administrada per una emanació dels tres braços presentats a les Corts. [...] la Cort de Cervera de 1359 suposaria el punt i final d'una evolució, i alhora, el naixement d'una organització nova del sistema fiscal"*.⁹⁸

També és essencial ressaltar el paper de les Corts de Tortosa-Barcelona de 1365, any en que es va consolidar definitivament la Diputació del General de Catalunya, i no per l'emissió de nous impostos com els de les generalitats, sinó per l'emissió de deute públic, un factor determinant i al servei del qual va posar-se el nou impost de les generalitats. En efecte, la vinculació del deute públic al impost de les generalitats, va esdevenir determinant per la continuïtat de la Diputació ja que resultava necessari per a l'administració del deute: *"D'aquesta manera van posar-se els fonaments per a l'existència d'unes finances pròpies de la Generalitat, que serien administrades per una institució estable emanada de les Corts, i alimentades per uns impostos permanents i generals a tot el país"*.⁹⁹

Pere Ortí, però, avisa que tot i que en els darrers anys hem ampliat els coneixements que disposem sobre els orígens, funcions i estructura de la Diputació, encara es coneix força malament la funció bàsica de la institució, és a dir, les seves finances. En aquest sentit, diu Ortí, comptem tan

⁹⁶ Els dos autors són investigadors de la *Institución Milà i Fontanals* i formen part del grup d'estudi *El Mediterráneo y la Corona d'Aragón en la Edad Media: historia, lengua cultura*, concretament en les investigacions centrades en *Fiscalidad y finanzas públicas en la Corona de Aragón (siglos XIII-XV)*

⁹⁷ SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M. *El naixement de la fiscalitat d'Estat...*, p. 129.

⁹⁸ *Ibíd*em, p.131

⁹⁹ *Ibíd*em, p.134

sols amb l'estudi inèdit i pioner de Maurice Berthe de 1958.¹⁰⁰ Estudi al qual no he pogut tenir accés.

També fa palesa la dificultat d'un estudi sobre les finances de la Generalitat durant el seu primer segle de vida a causa de la dificultat que suposa l'anàlisi de les fonts documentals, atès que hi manquen les fonts principals com eren els llibres de comptes. No tenim per tant, un treball complet sobre les finances de la institució en els seus inicis, però sí que podem tenir informació rellevant sobre les finances de la Diputació a mitjans del segle XV, quan aquesta ja està plenament consolidada.¹⁰¹

Com ja he explicat amb anterioritat, les generalitats eren el pilar fiscal de la Diputació, però el deute públic a llarg termini a través de la venda de censals i violaris, també eren primordials.

P. Ortí en exposa quines amb quines taxes es gravaven aquests impostos i com podien tenir conseqüències en les polítiques econòmiques, a més ens diu, que la forma més habitual recaptació de les generalitats, era a través d'arrendaments.¹⁰²

QUADRE 1
Els ingressos dels arrendaments de les generalitats (lliures per any)

<i>Període</i>	<i>Entrades i eixides</i>	<i>Bolla, segell de cera i joies</i>	<i>Total</i>
1390-1393	15.162	37.636,5	52.798,5
1400-1403	12.000	41.765	53.765
1403-1406	14.400,5		
1406-1409	16.970	37.893	54.863
1409-1412	16.002		
1412-1412	14.500	39.557	54.057
1413-1416	15.903	36.364	52.267
1416-1419	16.000	41.854	57.854
1419-1422	17.000	42.146	59.146
1422-1425	14.300	38.472	52.772
1425-1428	15.800	36.120	51.920
1428-1431	15.900	34.074	49.974

Fig. 2 *Finances de la Diputació del general de 1380 a 146 (p.123)*

¹⁰⁰ ORTÍ GOST, P. "Les finances de la Diputació del General de 1380 a 1462" p.120-137 dins " Història de la Generalitat de Catalunya: Dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys.", per M.T. Ferrer i Mallol (dir.), Barcelona, 2011.

¹⁰¹ *Ibidem*, p.120

¹⁰² *Ibidem*, p.122

Aquestes dades ¹⁰³ mostren una gran estabilitat en el sistema fiscal de la Diputació (fins al 1431), tot i que podem observar com trienni rere trienni com les generalitats van perdent pes i que podem atribuir a un període de crisi. “L’objectiu de l’arrendament era assegurar l’entrada regular i sovint per avançat dels ingressos fiscal per tal de disposar de la liquiditat necessària per fer front a les despeses.” ¹⁰⁴

P. Ortí també ens exposa la dificultat d’arrendar durant els anys de crisi, 1431-1434, i com les Corts van anomenar una comissió que va elaborar un memorial de finances de la Diputació sobre els quals es van fer les noves ordinacions de la Diputació, i que per fer front a les despeses, la comissió va estimar a reduir la despesa i no augmentar la pressió fiscal. ¹⁰⁵

LES FINANCES DE LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL DE 1380 A 1462

125

QUADRE 2

Previsió d’ingressos de la Diputació per al trienni 1431-1434 segons el memorial de 1431
(lliures per any; en negreta la previsió d’ingressos dels drets no arrendats)

Arrendaments i col·lectes		Ingressos (lliures)
Dret de la bolla, segell de cera i joies	Bagà (vila)	47
	Barcelona, bolla i segell de cera (vegueria)	9.000
	Barcelona, joies de (vegueria)	400
	Berga (vegueria)	288
	Camprodon (vegueria)	205
	Cardona, comtat de	442
	Castellbó, vescomtat de	50
	Cervera (vegueria)	500
	Empúries, comtat d’	1.065
	Figueres (vila)	191
	Girona (vegueria)	3.000
	Lleida (vegueria)	1.300
	Manresa (vegueria)	560
	Montblanc (vegueria)	450
	Olot (vila)	450
	Pallars, comtat de	230
	Perpinyà (vegueria)	6.000
	Prades, comtat de	300
	Puigcerdà (vegueria)	700
	Ripoll (vegueria)	180
	Sant Joan de les Abadesses (vila)	625
	Santa Coloma de Queralt (vila)	80
	Seu d’Urgell, la (vila)	155
	Tarragona (vegueria)	900
	Tàrraga (vegueria)	360
	Tortosa (vegueria)	800
	Urgell, comtat d’	450
	Vic (vegueria)	700
	Vilafranca del Penedès (vegueria)	400
Dret d’entrades i eixides		10.000
Total		39.828

Fig. 3 Previsió d’ingressos de la Diputació per al trienni 1431-1434 (p.125)

¹⁰³ Quadre extret del mateix capítol, p.123

¹⁰⁴ Ibídem, p.123.

¹⁰⁵ Ibídem, p.124

El deute públic – com ja s’ha exposat – és també un altre pilar bàsic que els historiadors recentment han començat a estudiar, i que va ser una de les principals raons per les quals la Diputació del General va aconseguir sobreviure, tot i que inicialment tenia una caràcter temporal. Com ja he dit, la Diputació va utilitzar la venda de censals i violaris¹⁰⁶ per finançar-se ràpidament, i així disposar dels donatius aprovats per les Corts.

Amb tot, el procés d’endeutament encara avui dia no és coneix massa bé, existeixen pocs estudis monogràfics sobre l’endeutament de la Generalitat¹⁰⁷, que contrasten amb els treballs realitzats sobre l’endeutament dels municipis, àrea molt més estudiada.

Se sap que el mercat de censals morts i violaris emesos per la Diputació va resultar complicat, tot i les mesures que es van imposar per arreglar la situació, sovint consistien en vendre’ls amb un interès molt més alt. Segons les dades ofertes per Berthe, no va ser fins a 1410 que es començaren a vendre censals morts per sota del 7,14% i encara es van fer vendes al 8,33% i al 10% a les dècades de 1380 i 1390. Hem de pensar que en aquell mateix moment Barcelona tenia un deute censal a un interès mitjà al voltant del 6% i viles com Castelló d’Empúries o Sant Feliu de Guíxols per sota del 5%. La Diputació, en canvi, no van baixar del 5% fins a la dècada de 1440”.¹⁰⁸

QUADRE 3
El deute públic de la Diputació del General de Catalunya (en lliures)

Any	Nombre de rendes	Capital ll.	Interès ll.	Interès %
1415	681	293.804,8	18.362,8	6,25
1428	1.029	441.075,7	24.479,7	5,55
1431		457.680,4	23.880,8	5,22
1444	610	350.703,7	15.921,9	4,54

Fig. 4 Deute públic de la Diputació del General (p.128)

¹⁰⁶ El violari o *violarium* és un tipus de contracte propi del dret civil català pel qual es rep el dret durant la vida d’una persona i fins que aquesta mori a rebre periòdicament una pensió en diners. Per a rebre aquest dret s’ha d’haver lliurat un capital i l’obligació de pagar la pensió vitalícia és redimible. Es desenvolupà com a tipus de préstec medieval durant la dècada dels anys 30 del segle XIV al Principat de Catalunya. Concebut com una forma de crèdit a llarg termini, concretament a dues vides. Mitjançant una formulació comercial, el violari intentava escapar de les restriccions eclesiàstiques que censuraven la usura.

¹⁰⁷ Un dels pocs estudis que he trobat sobre l’endeutament de la Diputació, és el capítol dedicat al deute públic d’aquesta institució en el llibre de Manuel Sánchez Martínez *La Deuda pública en la cataluña bajo medieval, 2009, CSIC*, titulat *Las primeras emisiones de deuda pública por la Diutación del General de Cataluña (1365-1369)*, p.219-258.

¹⁰⁸ ORTÍ GOST, P. “*Les finances de la Diputació del General de 1380 a 1462*”, p.128, “*Història de la Generalitat de Catalunya: Dels orígens medievals a l’actualitat, 650 anys.*”, per M.T. Ferrer i Mallol (dir.), Barcelona, 2011.

Tot i que el treball és un treball historiogràfic, i no un estudi de la Diputació, he cregut convenient incloure les aportacions a nivell més quantitatiu de Pere Ortí per així exemplificar les diferències, entre el que pretenc aportar amb aquest bloc, i els dos primers.

Com es pot veure en aquest bloc ens hem centrat més en els estudis financers de la Diputació, aquests estudis però no serien possibles sense un coneixement de la institució en la seva “Dimensió política” i per suposat, sense la “Dimensió jurídic-institucional”. Així com els estudis referents a la fiscalitat i el crèdit ajuden a entendre millor els actes de la Diputació a nivell polític i els aspectes de funcionament a nivell institucional. Per posar un cas d’aquesta necessitat de coneixement interdisciplinari, s’aplica per exemple quan en un context de guerra el rei demana un donatiu a les Corts, aquests negocien i acorden una quantitat, i la Diputació s’encarrega de gestionar i recaptar el tribut. La necessitat rau en que resulta imprescindible tenir un coneixement consistent tant del marc històric en el qual ens trobem, el funcionament de les Corts i el seu marc jurídic, les competències que la Diputació tingui en aquell moment, el funcionament intern dels oficis de la Cort, i com es pretén aplicar aquesta fiscalitat, i l’impacte que va tenir.

5.2 El mite de l’origen de la Diputació del General de Catalunya

Des dels primers estudis de la Diputació, hi ha hagut un cert debat sobre la data exacte en la que hem de considerar l’origen de la Generalitat. Aquest podria ser un debat més adient per al primer bloc, però com que en aquest bloc ja he fet referència al origen fiscal i financer de la Diputació, he cregut convenient continuar amb el debat i ampliar-ho, a més com he comentat, l’endeutament hi juga un paper clau.

La data de la qual els primers historiadors que van estudiar la Diputació van considerar com bona, va ser l’any 1289¹⁰⁹ durant les Corts de Montsó, data proposada per Antoni de Capmany¹¹⁰.

De la Torre però, descarta l’any 1289 com a naixement de la Diputació, ja que aquestes Corts parlen de comissions i són temporals. En cap moment es fan referència a les Corts els elements constitutius de la Generalitat. Segons De la Torre assignar el naixement de la Diputació aquesta data es deu a la confusió d’alguns historiadors amb les atribucions del General de Catalunya i que

¹⁰⁹ Tot i que alguns historiadors consideraven altres dates possible com la de 1283 o 1291. Vegeu DE LA TORRE, A. *Discursos leídos en la real Academia de Buenas Letras de Barcelona: Orígenes de la Deputació del General de Catalunya*, 18 de noviembre de 1923, p.13

¹¹⁰ *Ibidem*, p.14

van associar a la Diputació.¹¹¹

De la Torre per tant va establir que la Diputació no neix fins a l'època de Pere el Cerimoniós, on les contínues guerres van obligar al monarca a demanar grans sumes de diners per poder finançar al guerra que mantenia amb Pere el Cruel, de Castella.¹¹²

Aquesta teoria s'ha mantingut fins avui dia, i els estudis recents demostren que les paraules de Antonio de la Torre eren correctes, actualment es considera les Corts de Cervera de l'any 1359 com a data del naixement de la Generalitat.

Existeix però un cert mite en aquesta data. Ferrer i Mallol però, ja apunta a que tot i que és veritat que en els documents de les Corts de Cervera apareixen per primera vegada una llista de diputats i oïdors de comptes, la Diputació encara era un organisme temporal, que havia de desaparèixer quan hagués conclòs la seva tasca.

Gràcies als estudis sobre fiscalitat i finances, es va demostrar que tot i ser veritat que a les Corts de Cervera de l'any 1359 es van nomenar diputats per administrar el donatiu concedit a través de les Corts i sense intervenció reial, la veritat es que va ser un procés gradual durant els següents anys, i què va permetre la seva consolidació.¹¹³

Durant les Corts de Montsó de 1362-1363, es varen crear nous impostos, del que ja hem parlat en reiterades ocasions, coneguts com *generalitats* a causa de la represa de la guerra contra Castella. Aquests impostos són un dels pilars que van permetre la continuació en el temps de la Diputació.¹¹⁴

A les Corts de Tortosa i Barcelona del 1364-1365, es van desplegar aquests nous impostos, però degut a la necessitat urgent de posseir aquests donatius, la Diputació va vendre per primera vegada censals morts, és a dir, va emetre deute públic.

Més enllà de les consideracions fiscals d'aquest escenari, l'emissió de deute públic va consolidar definitivament la Diputació del General de Catalunya, ja que els impostos de les generalitats estaven vinculats aquest deute. Això va provocar perpetuar-les *de facto*, en consagrar el seu pagament al deute va convertir les generalitats en un impost estable i en un recurs bàsic de

¹¹¹ *Ibidem*, p.22-23

¹¹² *Ibidem*, p.52

¹¹³ SANCHEZ MARTÍNEZ, M. *El naixement de la fiscalitat d'estat a Catalunya (segles XII-XIV)*, Eumo Editorial,1995, p.131.

¹¹⁴ *Ibidem*, p.132

finançament de la Diputació.¹¹⁵ És en aquest moment per tant, quan podem parlar de la Diputació del General com a una institució permanent, que necessitaria un cos jurídic i administratiu que es va anar desenvolupant en les Corts posteriors, tal i com hem comentat en el bloc dos, la “Dimensió Institucional”.

La qüestió és, si se sap que no podem parlar de consolidació de la Diputació com a institució permanent fins a les corts de 1365, per què continuem utilitzant les Corts de Montsó de l’any 1359, com a data fixada del seu naixement, quan en realitat va ser un procés gradual de set anys?

Aquest és el mite de l’origen de la Generalitat, molt semblant al mite de l’origen del *President* de la Generalitat ja des de l’edat mitjana, quan en realitat no existien presidents, sinó diputats. Potser li hauríem de preguntar al ex-president Jordi Pujol, però això ja és un altre debat.

5.3 Conclusions

Un cop finalitzat el tercer bloc, una de les primeres conclusions que extrec és que tot i que els estudis de fiscalitat recentment han tingut un cert “auge”, resulta paradoxal que existeixin molt pocs estudis fiscals sobre una de les institucions fiscalitzadores més importants de la Catalunya medieval.

Durant la meua recerca bibliogràfica m’he topat amb una quantitat considerable de treballs relacionats amb la fiscalitat i el crèdit, però estaven relacionats sobretot amb la fiscalitat municipal o senyorial. Els pocs estudis relacionats directament amb la Diputació del General que vaig trobar, molts dels historiadors coincideixen en el poc coneixement que tenim sobre l’etapa inicial. He pogut constatar també que existeixen pocs estudis sobre l’endeutament de la Generalitat, tot i ser un dels elements claus per a la seva consolidació com a institució.

Si fem un exercici d’anàlisi historiogràfic el bagatge és encara pitjor, no existeixen pràcticament cap estudi complert sobre la fiscalitat abans de 1950, a excepció de les investigacions de Rubio i Cambroner, però aquestes són estudis poc desenvolupats.

Altres historiadors també han fet en les seves obres contribucions, però sempre des d’un punt de vista cronològic i estretament lligats al context històric del qual estaven parlant.

Isabel Sánchez de Movellán, en la seva completíssima obra, ha introduït nous coneixements i

¹¹⁵ *Ibidem*, p.133-134

gràcies a la seva capacitat d'abordar la fiscalitat dins l'engranatge global de la institució, i dels quals se'n poden extreure moltes conclusions. El seu treball però, tot i ser molt complert, no deixa de ser introductori, pel que falten estudis on s'aprofundeixi més en el tema, a més moltes de les seves aportacions estan extretes dels estudis realitzats per Manuel Sánchez Martínez i Pere Ortí Gost, que puc dir, atès la bibliografia emprada, que són els dos principals autors dels estudis financers de la Diputació del General a l'època medieval.

Per acabar voldria tornar a insistir en la idea de que calen més estudis sobre fiscalitat i deute públic de la Diputació, ja que avui dia aquests estudis estan endarrerits respecte els estudis polítics i jurídics, i la informació que ens donen les dades fiscals poden, ajudar i molt, a tenir un major coneixement sobre la Diputació del General. És més, avui dia crec fermament que les investigacions sobre fiscalitat i finances, són sense cap mena de dubte els estudis que més poden aportar ara mateix al coneixement que tenim de la Diputació.

Per acabar m'agradaria citar un fragment que crec que plasma molt bé la idea que vull intentar transmetre:

“Creiem fermament que els historiadors del dret i de les idees polítiques trobaran en aquests documents algunes claus més importants per explicar la particular dinàmica politicoinstitucional de Catalunya durant el segle XIV. Per exemple, l'evolució mateixa del vocabulari polític des de finals del segle XIII fins als últims anys del Tres-cents; el tipus d'arguments utilitzats en cada cas per justificar i legitimar la petició de subsidi i aconseguir finalment l'acceptació de l'impost, el paper de la guerra i, més exactament, de la defensa del territori com a motor de la nova fiscalitat, el beneficiari de la qual no seria el rei sinó precisament «la cosa pública de Cathalunya» al llarg del segle XIV, etc.”¹¹⁶

¹¹⁶ SANCHEZ MARTÍNEZ, M. i ORTÍ GOST, P. *Corts, Parlaments i fiscalitat a Catalunya...*, p. 6.

6. CONCLUSIONS GENERALS

Un cop acabat l'estat de la qüestió, o millor dit, i tal i com es titula part del treball "*l'Aproximació historiogràfica*", m'agradaria fer un balanç més general sobre la situació actual de les investigacions que s'han fet de la Diputació, els problemes que inevitablement m'he trobat a l'hora de fer el treball, la valoració personal que en faig, i intentar respondre la qüestió plantejada al començament del treball, que ha servit com a fil conductor.

Abans de les *conclusions* pròpiament dites, m'agradaria explicar el per què de la meva decisió d'enfocar el treball a analitzar els autors i les seves obres . Amb això el que vull dir és que, podria haver decidit exposar el treball centrat en els fets cronològics de la Diputació, és a dir, començar parlant dels orígens de la Diputació i les diferents aportacions que han fet els historiadors i anar citant la bibliografia que hauria utilitzat per afirmar aquell fet. Per exemple, si hagués volgut parlar sobre la reforma de 1413 de Ferran I o la reforma sobre el procés d'insaculació de Ferran el Catòlic, hagués tractat d'explicar aquestes reformes citant l'historiador i el seu estudi del qual m'havia basat per explicar-ho.

Em vaig decidir però, a no centrar-me tant en els aspectes temàtics de la Diputació i dividir els estudis en tres grans línies d'investigació, i a partir d'aquí exposar de forma breu i introductòria els autors i les seves aportacions més destacades en el àmbit d'aquestes línies d'investigacions. El motiu és senzill, l'objectiu no era fer un resum de la Diputació del General, no volia explicar els moments històrics més importants de la Diputació i explicar què han dit els historiadors sobre el tema, l'objectiu que em vaig marcar tenia una vessant historiogràfica més estricta en aquest sentit, i això és el que he intentat transmetre. Així mateix, volia que el treball tingués una aportació personal més elevada, i fent-ho així podia decidir en base a les meves pròpies idees, quines eren les línies d'investigació principals, quins eren els seus autors i en quin corrent historiogràfic considerava que els havia d'agrupar. En canvi ,si em limitava a escriure un resum i a citar les obres que havia consultat, aquesta aportació es reduïa molt.

Sé que existeix la possibilitat de que aquest enfocament resulti desencertat, però considerant que aquest treball és un treball eminentment historiogràfic, vaig considerar que la millor manera d'abordar els estudis de la Diputació en la seva totalitat era realitzant-lo d'aquesta manera, és a dir, realitzant una veritable *aproximació historiogràfica*. Em semblava que fent-ho així podria resultar més interessant, ja que s'allunyava del estil dels altres treballs semblants dels meus companys.

Entrant ja en el que ens ocupa, un dels aspectes que vull destacar, i que queda ben palès en el treball, és la enorme diferència a nivell quantitatiu dels estudis realitzats en cada un dels blocs. Com he exposat a l'inici del treball, la divisió en tres blocs, Dimensió Política, Dimensió Institucional i Dimensió Financera no tenia més objectiu que el de classificar en tres grans àrees els estudis realitzats sobre la Generalitat, i no responien a possibles tendències i corrents historiogràfics. Com deia, la diferència entre els tres blocs és considerable, ja que pràcticament la meitat del treball correspon als estudis inserits a la Dimensió Política. L'explicació és ben senzilla, la gran majoria d'historiadors que han dedicat part dels seus estudis a la Diputació del General abans de 1950, són historiadors amb una base historiogràfica que podríem anomenar de tradicional, sobretot fins a la irrupció de Jaume Vicens Vives. Els altres autors, que tot i que no els podem catalogar de tradicionalistes com Antonio de la Torre, són autors que no disposaven de suficients treballs rigorosos i complets i que inevitablement, no podien realitzar estudis més exhaustius ja que partien pràcticament de zero.

Un altre motiu, que podria explicar aquesta desigualtat, és la causada pel context històric de la Guerra Civil, que malauradament va paraitzar bona part de les investigacions de la comunitat intel·lectual espanyola, i que en els anys posteriors va portar a una decadència d'estudis a causa del règim franquista. A nivell europeu i mundial, tenim la Segona Guerra Mundial, que va perjudicar, si es pot, encara més les publicacions de nous treballs.

L'altre motiu està estretament relacionat amb el primer. A causa d'aquesta mancança d'estudis i d'autarquia intel·lectual en que es trobava la historiografia espanyola, va propiciar un buit generacional, que va durar pràcticament fins al final de la dictadura, a excepció d'alguns treballs aïllats com el de Rubio i Cambroner, sobretot pel que fa als estudis medievalistes sobre la Corona d'Aragó i que majoritàriament provenien de l'estranger. La conclusió és fàcil, si existeixen pocs estudis sobre la edat mitjana a Catalunya, impossibilita realitzar estudis sobre aspectes més concrets, com la institució de la Diputació del General, que haurà d'esperar als nous estudis que es començaran a realitzar sobre la història del dret, primer, i els estudis sobre fiscalitat i finances després.

Podríem continuar indagant sobre el tema, però considero que bàsicament aquestes són les causes principals de la gran diferència entre les aportacions d'un bloc respecte els altres.

Aprofito per introduir, ja que he esmentat la importància de nous estudis per completar la

informació que tenim de la Diputació, i amb tot el meu respecte als investigadors (sóc un simple estudiant), la necessitat d'aprofundir més en els estudis jurídics, i sobretot en els estudis sobre fiscalitat. Considero imprescindible aquestes noves línies de recerca, que no només ens ajuden a comprendre millor la Diputació, sinó que ens apropen a nous punts de vista necessaris, per tenir una major comprensió. No em refereixo només a la Diputació del General, sinó també a la Catalunya a la baixa edat mitjana, que com s'ha demostrat gràcies als estudis de Manuel Sánchez i Pere Ortí, és l'època on es va començar a consolidar una fiscalitat d'estat, imprescindible per a l'aparició dels estats moderns al segle XVI-XVII, i m'atreveixo a dir, imprescindibles per a l'aparició dels estats absolutistes del Set-cents.

Manca per tant, els anàlisis relacionats amb les noves àrees d'estudi en matèria de fiscalitat que han anat sorgint els últims anys i que han tingut molta repercussió en altres àmbits de la història, però que encara són escassos pel que fa a la Diputació del General.

La mancança d'investigacions la faig extensible també al estudi, en general, de la Diputació del General de Catalunya. Tot i que em avançat molt des de l'època dels estudis romàntics, faig meves les paraules que va pronunciar en el seu moment Ferran Valls i Taberner, l'any 1923 em resposta al discurs d'Antonio de la Torre; *" Desitgèem que 'ls estudis sobre la nostre gloriosa Diputació's mutipliquin y puguin fer aviat ben assequible el conexement aprofondit y exacte de les seves característiques principals, arribant a determinar, de la manera més precisa possible, quins elements tingué d'origen comú ab les institucions similars dels altres països y quins foren ben propis y peculiars [...]. Una història crítica, ben documentada, de la Generalitat de Catalunya seria, el dia que arribés a publicar-se, un dels millors monuments dedicats al Dret publich antich de la nostra terra."*

Una altra de les problemàtiques que m'he trobat alhora de fer el treball és que gran part de la bibliografia existent sobre la Diputació del General, es correspon amb els segles XVII i XVIII, sobretot en relació als dos conflictes que han marcat la història del nostre país, la Guerra dels Segadors de 1640, i la Guerra de Successió de 1714 i la conseqüent abolició de les institucions catalanes. En aquest últim cas resulta paradoxal que es dediquin més estudis sobre l'abolició de les nostres institucions, i no pas als estudis sobre com es van originar.

Aquesta problemàtica se li ha d'afegir una altra, i és que la majoria de bibliografia consultada, la Diputació només apareix de forma esporàdica en obres de caràcter més general, com si no hagués

tingut cap impacte en el transcurs de la història de Catalunya¹¹⁷, o com a molt se li dedica algun capítol de forma una mica més detallada.

He trobat a faltar obres monogràfiques referents a la Diputació del General, si ve que existeixen nombrosos articles, aquests per definició busquen incorporar algun element aïllat, i per tant no són, a excepció de l'article d'Antoni Riera Melis¹¹⁸, estudis globals i exhaustius.

Una dada interessant per constatar el que vull dir, és que de tota la bibliografia estudiada, només dos són tesis doctorals.¹¹⁹

Al inici del treball, he plantejat una pregunta que pretenia fer de fil conductor durant tot el treball:

Com ha evolucionat els estudis de la Diputació del General al llarg del temps i quines han estat les temàtiques i les línies d'investigació principals d'aquests estudis?

Un cop acabat el treball, puc respondre que els tot que els estudis realitzats per l'anomenada "historiografia romàntica", que com ja he exposat en el seu moment, resultaven poc rigorosos metodològicament parlant i no aportaven cap dada nova respecte els estudis dels uns i els altres, aquests van resultar ser decisius alhora de traslladar els coneixements a la societat, interessada en aquell moment en "l'origen nacional" de Catalunya, i va estimular a la següent generació d'historiadors, encapçalats per Antonio de la Torre, a realitzar nous estudis de la Diputació però aquest cop des de una base científica i rigorosa, i que va posar de relleu el buidatge de les fonts documentals com a millor manera per fer-ho possible. Gràcies aquest primer contacte amb les fonts, van sorgir diferents publicacions, "guies", sobre els fonts documentals existents que podien ajudar a investigar la Diputació i que els historiadors futurs van aprofitar.

La majoria de les investigacions d'aquesta època són estudis amb un interès polític i militar, i que s'han anat mantingut al llarg del temps, això sí, adaptant-se als nous corrents historiogràfics.

Com ja he repetit en diverses ocasions, és a partir de 1950 que aquests estudis no només es centraran en la història política de la institució sinó que començaran aparèixer estudis amb un accent més social i econòmic, gràcies sobretot als esforços de Ferran Soldevila i de Jaume Vicens Vives, i també a la completíssima tesis doctoral de Ignacio Rubio i Cambroner. És a partir

¹¹⁷ La majoria de les mencions es corresponen a la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió, de vegades de forma molt breu.

¹¹⁸ RIERA MELIS, A. *La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autònoma medieval en un context conflictiu*, Acta històrica et archaeologica mediavelia, 2010, núm. 30, p.153-249.

¹¹⁹ Les tesis a les que faig referència són les tesis de Ignacio Rubio i Cambroner *La Deputació del General de Cataluña en los siglos XV i XVI*, i la tesi d'Isabel Sánchez de Movellán *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*.

d'aquest moment, segons el meu criteri, que els estudis posteriors de la Diputació augmentaran qualitativament de forma significativa.

Els estudis jurídic de la institució, sense cap mena de dubte en tindran la culpa. Victor Ferro i posteriorment Tomàs de Montagut, seran els màxims exponents. Gràcies aquests estudis, tenim avui dia un major coneixement del funcionament de la Generalitat medieval, coneixem els oficis, coneixem la normativa que va anar sorgint, el dret que s'aplicava (basat en el *ius commune*), etc., en definitiva tenim molta més informació de l'aparell intern de la institució i el seu funcionament.

Els estudis més recents, però no menys importants, de la Diputació són els relacionats amb l'aspecte fiscal i financer. Les investigacions dutes a terme per Manuel Sánchez i Pere Ortí, marquen el camí a seguir per als futurs historiadors en matèria de fiscalitat i endeutament públic. La Diputació era una institució eminentment fiscal, tot i que amb el pas del temps aconseguís esdevenir també una institució amb poder polític, per aquesta raó els estudis sobre fiscalitat són necessaris i indispensables, perquè ens donen un magnífic punt de vista sobre una realitat que fins aleshores s'escapava.

No em vull deixar l'obra d'Isabel Sánchez de Movellán, una de les historiadores actuals que més han estudiat la Diputació del General, tesi de la qual és obra de referència per a tot aquell que vulgui iniciar-se en la recerca i la investigació de la Diputació.

Així mateix, considero que tots aquests treballs no tindrien sentit sinó se'ls adjuntés dins altres estudis de la baixa edat mitjana, em refereixo a que és necessari que aquests estudis vagin acompanyats d'un anàlisi més global, en aquest sentit el treball d'Antoni Riera Melis, és un clar exemple del que crec que haurien de ser les futures investigacions de la Generalitat. Antoni Riera aconsegueix presentar-nos la Diputació en el seu context, i com aquesta va influir realment el dia a dia del Principat, i en el dia a dia de la societat catalana. Aspectes com per exemple el comerç, producció econòmica, les ciutats/municipis a través del impacte que els diputats locals exercien, o anàlisis respecte altres institucions similars, són necessaris per conèixer millor la Diputació i, així, poder conèixer millor la història de Catalunya.

Per acabar, m'agradaria fer una petita valoració personal aprofitant el caràcter d'aquest tipus de treball.

Concloc el treball essent conscient que em queden pendents infinitats de qüestions que calen tractar, com podrien ser el tractament de les fonts, un anàlisi més detallat dels corrents historiogràfics dels diferents autors que hi apareixen o la inclusió de més autors en el conjunt del treball.

A nivell de redacció del treball, he tingut moltes dificultats a l'hora de citar els autors i les seves obres ja que tinc el costum, o mal costum, de donar per fet allò que escric sense pensar que estic escrivint un treball acadèmic, i que per tant ha de ser mínimament rigorós. Les citacions són uns dels pilars de tot treball científic, i he hagut de fer un esforç extra per citar correctament. Espero però, que la experiència d'escriure aquest treball em permeti en un futur aprendre i millorar. Amb tot, he intentat que aquest treball tingués un component introductori, una *aproximació*, que permeti tenir una idea general sobre quin és l'estat de la qüestió d'una de les institucions més importants i més característiques de Catalunya.

7. BIBLIOGRAFIA

ANTÓN PELAYO, Javier, “ El discurs de presentació d’Antoni de Capmany a l’Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1782)”, *Manuscrits*, núm.19, 2001, p.163-174.

ANTON PELAYO, Javier, “Santiago Sobrequés: Vida i Obra”, *Manuscrits*, núm. 12, 1994, p.357-366.

ANTÓN PELAYO, Javier, “ La historiografia catalana del siglo XVIII. Luces y sombras de un proyecto ilustrado y nacional”, *Revista de historia moderna*, núm. 18, 2000, p.289-239.

AURELL, Jaume, “Historiadores <<romàntics>> e historiadores <<científicos>> en la historiografia catalana contemporània: nacionalismo historiogràfic y revisionisme generacional”, *Memoria y Civilización*, núm.3, 2000, p.237-273.

BALAGUER I CIRERA, Víctor, *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, Barcelona, 1860-1863.

BALCELLS, Albert (dir.); PÉREZ, Arturo; SABATÉ, Flocel; SIMON, Albert, *Història de Catalunya*, L’esfera dels llibres, Barcelona, 2004.

BALCELLS, Albert (ed.), *Història de la historiografia catalana*, Institut d’Estudis Catalans, Barcelona, 2003.

BELENGUER, Ernest, “Una aproximación a la crisi de la Baixa Edat Mitjana a Catalunya”, *Butlletí de la Societat Catalana d’Estudis Històrics*, núm. XXIV, 2013, p.267-296.

BOFARULL I ROMAÑÀ, Manel de, *Las Antiguas Cortes, el moderno Parlamento, el régimen representativo orgánico*, Madrid, 1912.

CAPMANY I DE MONTPALAU, Antoni, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, Madrid, 1779-1792.

CLARA, Josep; CORNELLÀ, Pere; MARINA, Francesc; SIMON, Antoni, *Epistolari de Jaume Vicens Vives*, Quaderns del Cercle, Cercle d’Estudis Històrics i Socials, Barcelona, 1998.

CORONA MARZOL, Carmen, “Las Instituciones políticas en la Corona d’Aragón desde sus orígenes al reinado de Carlos II”, *Millars: espai i història*, Vol. 36, 2013, p.97-122.

FABRE, Anna, “Jaume Vicens Vives: vida i obra geogràfica i geopolítica”, *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 45, vol, 12, p.53-69.

FERRER I MALLOL, Maria Teresa (dir.), *Història de la generalitat de Catalunya: Dels orígens medievals a l’actualitat, 650 anys*, Generalitat de Catalunya, Institut d’Estudis Catalans, Barcelona, 2011.

FERRER I MALLOL, Maria Teresa, “Origen i evolució de la Diputació del General de Catalunya” a *Les Corts a Catalunya, Actes del Congrés d’Història Institucional (abril 1988)*, Barcelona, 1999, p.152-159.

- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, *Els orígens de la Generalitat de Catalunya (1359-1413)*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2009.
- FERRO, Victor, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Eumo Editorial, Capellades, 1987 [Segona reimpressió 1999].
- FONTANA, Josep, *La formació d'una identitat. Una història de Catalunya*, Eumo Editorial, Vic, 2014.
- FRADERA, Josep Maria, "El passat com a present (la historiografia catalana de la revolució a la Renaixença)", *Recerques: Història, Economia, Cultura*, núm. 23, 1990, p.53-71.
- GRAU I FERNÁNDEZ, Ramon, "Un patriota d'altres temps: Antoni de Capmany i la historiografia racionalista", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XXII, 2011, p.93-112.
- JOVER ZAMORA, Josep Maria, "Corrientes historiográficas en la España contemporània", *Colección Ensayos. Fundación Juan March*, Madrid, 1975, p.3-21.
- LÓPEZ DE LA PLAZA, Gloria, "Els arxius de la Diputació del general de Catalunya. Un recorregut tècnic pels estils de custòdia i descripció d'un fons històric", *Butlletí de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona*, 2007-2008, p.39-74.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs, *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya (Des dels seus orígens fins a la reforma de 1413)*, Sindicatura de Comptes de Catalunya, Barcelona, 1996.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs, *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*, Fundació Noguera, Barcelona, 1987, vol. I.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs, "Informe Montagut", *Butlletí de l'IEC: La revista de l'acadèmia catalana de les ciències i les humanitats*, núm. 164, 2012.
- MORALES MONTOYA, Mercè, "Repensant Jaume Vicens Vives. Visions sobre un llegat", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XXII, 2011, p.265-282.
- ORMROD, W.M., *Les monarchies d'Europe occidentale à la fin du Moyen Âge*, a R. Bonney (ed.), *Systèmes économiques et finances publiques*, PUF, París, 1996.
- ORSI LÁZARO, Mario, "La Història Militar de la Corona d'Aragó a la Baixa Edat Mitjana: passat, present i futur", *Exnovo: Revista d'Història i Humanitats*, núm.7, 2011, 181-201.
- ORTÍ GOST, Pere "El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana", *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 4, 2001, p.21-48.
- PASSOLA TEJEDOR, Antoni, *La historiografia sobre el municipio en la España Moderna*, Edicions de la Universitat de Lleida, 1997.

PELÁEZ, Manuel J., “Dos grans juristes cultivadors del Dret Històric: Victor Ferro Pomà i Juan Miquel Gonzáles de Audicana”, *Revista de Dret Històric Català*, Vol. 9, 2009, p.159-171.

PUIG I CADAFALCH, Josep, i MIRET SANS, J. *El Palau de de la Diputació General de Catalunya*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1911.

PUJOL CASADEMONT, Enric “Jaume Vicens Vives i Ferran Soldevila: Afinitats i divergències”, *Eines*, núm.13, 2010, p.109-115.

PUJOL CASADEMONT, Enric, “Ferran Soldevila: Exili i Repressió”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XXIV, 2013, p.537-548.

PUJOL CASADEMONT, Enric, “Ferran Soldevila i la historiografia catalana del seu temps (1894-1971)”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XII, 2001, p.197-207.

PUJOL CASADEMONT, Enric, *Ferran Soldevila i la historiografia catalana del seu temps (1894-1971)*, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, 2000.

RIERA MELIS, Antoni, “La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu” *Acta històrica et archaeologica mediavelia*, núm. 30, 2010, p.153-249.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni. *Història nacional de Catalunya*, Edicions Pàtria, Barcelona, 1922-1934.

RUBIO I CAMBRONERO, Ignacio, *La Deputació del General de Catalunya en els segles XV i XVI*, Barcelona, 1950.

RUIZ I CALONJA, Joan, *Panorama del pensament català Contemporani*, Editorial Vicens-Vives, Barcelona, 1963.

SALRACH, Josep Maria, “Santiago Sobrequés i la Història Social del poder. Entre el present de l'historiador i el passat medieval”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XXII, 2011, p.283-298.

SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, Isabel, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2004.

SÁNCHEZ DE MOVELLÁN I TORENT, Isabel “ El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període 1454-1458”, *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 5, 2001, p.79-85.

SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel, *El naixement de la Fiscalitat d'Estat a Catalunya (segles XII-XIV)*, Eumo Editorial, Barcelona, 1995.

SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel (ed.), *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*, Institución Milá y Fontanals, CSIC, Barcelona, 2009.

- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel i ORTÍ GOST, Pere, *Corts, Parlaments i Fiscalitat a Catalunya: Els capítols del donatiu (1288-1384)*, Textos Jurídics Catalans, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997.
- SANS I TRAVÉ, Josep Maria, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, Fundació Noguera, Barcelona, 1992.
- SERRA I PUIG, Eva, “Ferran Soldevila: La persona i l'historiador”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. VI, 1995, p.9-17.
- SIMON, Antoni, “La Diputació del General als segles medievals i moderns (1359-1714). Una institució clau en el model d'estat pactista català”, *Revista del Centre d'Estudis Jordi Pujol*, núm. 12, 2009, p.45-55.
- SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume, *Història de Catalunya*, Editorial Base, Barcelona, 2007 [Setena edició 2014].
- SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume, “Historiografia catalana: Renovació i compromís nacional”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XXII, 2011, p.13-30.
- SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago i SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume, *La Guerra Civil catalana del segle XV: Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana, Volum Primer*, Edicions 62, Barcelona, 1973, Vol. I.
- SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago i SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume, *La Guerra Civil catalana del segle XV: Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana, Volum Primer*, Edicions 62, Barcelona, 1973, Vol. II.
- SOLDEVILA I ZUBIBURU, Ferran, *Història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1934-1935, Vol. I.
- TARRADELLES, Josep i SOBROQUÉS, Jaume, *Què és la Generalitat de Catalunya*, Editorial La Gaya Ciencia, Barcelona, 1977.
- TORRE Y DEL CERRO, Antonio de la, “Orígenes de la Deputació del General de Catalunya”, *Discursos llegits a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 1923, p.1-52.
- VALLÈS, Edmon, *La Generalitat de Catalunya en la història*, Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, Barcelona, 1978.
- VALLS I TABERNER, Ferran, “Resposta a Antonio de la Torre a Orígenes de la Deputació del General de Catalunya” *Discursos llegits a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 1923, p.54-60.
- VERDÉS I PIJUAN, Pere, “Barcelona, capital del mercat del deute públic català, segles XIV-XV”, *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 13, 2007, p.283-311.
- VICENS VIVES, Jaume, *Notícia de Catalunya*, Edicions Destino, Barcelona, 1954 [Quarta edició 1969].

VICENS VIVES, Jaume, *Aproximación a la historia de España*, Salvat Editores, Barcelona, 1970.

VICENS VIVES, Jaume, *Obra Dispersa, Catalunya ahir i avui*, Editorial Vicens-Vives, Barcelona, 1967.

VICENS VIVES, Jaume, *Política del Rey Católico en Cataluña*, Destino, Barcelona, 1940.

VICENS VIVES, Jaume, *La transformació de la Generalitat medieval (1479-1493)*, dins *Homenatge a Antonio Rubió i Lluch*, Miscel·lània d'estudis literaris, històrics i lingüístics, Vol. III, Barcelona, 1936.

VICENS VIVES, Jaume. *Ferran II i la ciutat de Barcelona 1479-1516*, Emporium, Barcelona, 1937.

VILAR, Pierre *Introducción al vocabulario del análisis histórico*, Crítica, Barcelona 1980.

VILAR, Pierre, *Memoria, historia e historiadores*, Editorial Universidad de Granada- Publicacions Universitat de València, Granada/València, 2004.

Webs

1. <https://www.gencat.cat/generalitat/cat/guia/antecedents/antecedents1.htm>

2. <http://www.enciclopedia.cat/>

3. <http://www.diccionari.cat/>

4. <http://www.udg.edu/projectesbiblioteca/Babel/Inici/tabid/15396/language/ca-ES/Default.aspx>

(UdG Babel).

Guies

1. Ministeri de Cultura, *Archivo de la Corona de Aragón*, 2008.

2. Universitat de Girona, *Com es fa el treball final de grau*.